

802. Phil.

DISPUTATIO INAUGURALIS
DE
EMPHASIVM IUDICAN-
DARVM DIFFICULTATE

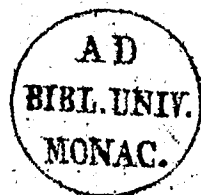
QVAM
EX AVCTORITATE
AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM ORDINIS
IN CELEBERRIMA ACADEMIA ALTORFINA
SVB PRAESIDIO
IOHANNIS ANDREAE MICHAELIS
NAGELII

INCLVTI ORDINIS SVI H. T. DECANI ATQVE ACAD.
SCIENT. ROBORETANAE COLLEGAE
PRO SVMMIS IN PHILOSOPHIA HONORIBVS
RITE CONSEQVENDIS

D. XXVII IVNII A. S. I. MDCCLXI
DEFENDET

AVCTOR
IOHANN. CHRISTOPH. GOTTLEBER
CHEMNICENSIS
REV. MINIST. CANDIDAT.

ALTORFII
TYPIS IO. GEORGII MEYERI ACAD. TYPOGR.

PERILLVSTRI ET EXCELLENTISSIMO

V I R O

DOMINO DOMINO

IOHANNI GOTTHELF

A G L O B I G

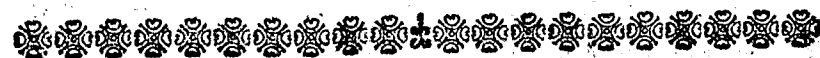
SVPREMI SACRORVM REIQVE

ECCLESIASTICAE SAXON

COLLEGII

PRAESIDI

PATRONO OPTIMO
MAXIMO

C. D.

§. I.

F Verunt quidem omni fere tempore multi, qui litterarum humaniorum praestantiam et laudem agnoscerent, tantamque esse dicerent, vt, vfu et consuetudine interiori cum iis contrahenda, cum res diuinae, tum humanae, permultum lucri capere possint: sed, qui intelligendi et iudicandi difficultates et ipsi scirent, iisque aperiundis, iuuenibus melius se consulturos esse crederent, quam iis tacendis negandisque, iisque auctores essent, viam ad veram eruditionem salebrosam esse: iudicium, longo vfu, auditione et lectione diligenti esse subigendum: oppido pauci extitisse videntur. Enimuero, qui indolem bonarum litterarum cognitam perspectamque non habent, et, quid in iis impediti et lubrici sit, nesciunt; plus damni iis inferunt quam emolumenti, et neutiquam earum pomuerum proferre videntur. Sunt, qui omnia in reconditae doctrinae monumentis intelligere sibi videantur, eosque, qui multa difficilia et fere conclamata loca in iis agnoscunt, rideant: sed hi

*Instituti
ratio.*

faciunt nae intelligendo, vt nihil intelligant, iuuenibusque potius aditum ad humanitatis litteras occludunt, quam muniunt. Sed neminem profecto, qui philologiae immensum campum animo et cogitatione perlustrarit, negaturum esse puto, perdifficile esse, veterum

A 3

libros

HASCE STVDIORVM ACADEMICORVM QVALES-
CVNQVE PRIMITIAS EA QVA PAR EST
PIETATE OFFERT

QVAS VT AEQVI BONIQUE CONSVLAT
ROGAT ATQVE OBSECRAT

ET

VT BONARVM LITTERARVM
TVTORI TAM EXIMIO ALIQVO
MODO SATIS FACIAT

VOVET OPTATQVE

EIQVE

A DEO IMMORTALI
VITAM LONGAEVAM ET INCOLVMITATEM
ADPRECATUR

IOH. CHRISTOPH. GOTTLEBER:

libros legere diligenter, id est sic, ut animum iis legendis ad omnia intentum habeas, cogites, vigiles, assiduitatem et laborem impendas, et quid intelligas nec ne, acute videas: (quae virtutes omnes, hac continentur voce †) mirandumne est, si sint, qui, verae rationis interpretandi ignari, difficilia ad intelligendum negligent, librosque suos ieiunis et contortis interpretationibus impleant, iuvenesque similes sibi, fingant, omninoque munus interpretis leue esse iudicent? Qua de re, longe a consilio nostro aliena, plura dicere non attinet. Caput tantum de emphasi ex philologia desumimus, in quo, quantum difficultatis cum in intelligendo tum in iudicando esset, pro modulo virium ostenderemus; illudque, cogitantibus nobis, de quam re scriberemus, maxime idoneum visum est, vel propterea, quod plurimis vulgo facile factu est, et intelligere et iudicare emphases: quare tamen nil potest esse a vero remotius. Etsi animo praecipere poteramus, nos in istiusmodi rem incidisse, quae non modo acumen insigne ingenii, sed et usum longum, multumque doctrinae requireret, et in qua lapsus esset facilis: (non omnium enim est, intelligendi difficultates animadvertere, easque expedire) tamen, cum iam diu gestissset animus, specimen aliquod academicorum studiorum doctis proponere, ut, an recte in hac re tractanda versati fuerimus nec ne, iudicarent, nobisque, si in errorum diuerticula deflexerimus, comiter viam monstrarent: consilium nostrum non abiiciendum putauimus: sed, causa consequendorum summorum in Philosophia honorum prosequuti sumus. Qua in re suscipienda et nos confirmavit *Quintiliani* * auctoritas, monentis,

†) v. Cicer. de orat. L. II, 35. *) Inst. Or. L. XII. c. VI. p. 1071, ed. Burm.

tis; non differendum esse tyrocinium in senectutem, quotidie enim metum crescere, maiusque fieri semper, quod ausuri simus: fructumque studiorum, dum venia et spes sit, esse promendum.

§. II.

Sed, ut eo facilius summa disputationis, vno veluti *Summa disputationis*, conspectu, oculis sese obiciat: locos difficultatum in iudicandis emphasibus, indicabimus. Locos appellamus sedes difficultatum, in quibus latent, et ex quibus sunt petendae. Cum autem omnis difficultas vel ipsis rebus, earumque indoli sit insita, vel iis extrinsecus accedat: difficultates emphasium iudicandarum, in hac institutione quoque ex hisce fontibus deriuabimus. Primus igitur locus difficultatum ducitur ab ipsa re, eiusque natura: alter complectitur indolem antiquarum linguarum: tertius est praeceptorum, non satis subtiliter et ad intelligendum et iudicandum scriptorum: quartus a praeceptorum usu repetitur: quintus in usu et indole dictionis tropicae et figuratae ponitur.

§. III.

Cum omnis institutio, quae a ratione suscipitur, auctore *Cicerone*, a) a definitione debeat proficisci, ut, quid sit de quo disputes, eo melius intelligas: ante omnia, usu vocis ἐμφάσις indagato, necessarium videtur, ut ei claram atque distinctam notionem subiiciamus. *Hermogenes* quidem b) quatuor generibus sublimium sententiarum constitutis, tres μεθόδους, dicendi vias *Ciceroni* vocatas, grauium sententiarum excogitauit, quarum

a) Offic. L. I, c. 2. b) v. Porti Comment, in Long. ed. Pearsonae Amstel. annexum p. 281.

tertia earum est, si per ἐμφάσεις, arcane et mystice, quae velimus, significemus; ut exempli loco illud *Platonis* in *Timaeo* laudat: τὸν μὲν οὖν ποιητὴν, καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντός, εὐρεῖν τὸ ἔργον, καὶ εὐρόντα εἰς πάντας λέγειν ἀδύνατον: quibus verbis emphasin inesse credit, quod ille de Deo arcane et mystice loquatur. *Plutarcho* c) ἐμφασίς est; ἥπερ δι' ὑπονοίας ἐπίτασιν τῶν λεγομένου παρίσθινον -- πᾶν ὑπερδεσμανδὴ ἐξ ἴφους ἀματι. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ παρέχει μείζονα ἐμφασιν, ὡς βαπτισθέντος οὕτω τοῦ ἴφους, ὥς δεσμανδῆναι. *Longinus* quidem in suo praestantissimo libro per ὕψος videtur ἐμφασιν intellexisse. Perspici id vel potest ex illo loco, d) quo ὡς ἐν παρόδῳ, ὕψος definit: μὴδ' (τὸ ὕψος) ἐγκαταλειπὴ τῇ διανοίᾳ πλεῖον τοῦ λεγομένου, τὸ ἀναδεωρούμενον. Apud eundem occurrunt quoque vocabula ἐμφάσεως et ἐμφανιστικώτερος; quorum illud e) eo loco, quo de asyndetis loquitur: τὰ γὰρ ἀλλήλων διακεκομμένα, καὶ οὐδὲν ἥττον κατεσπευτμένα, φέρει τῆς ἀγωνίας ἐμφασιν: hoc, f) ubi de verbis vulgari-bus sermo est: ὁ ἰδιωτισμὸς ἐνίστε τοῦ κόσμου παραπολὺ ἐμφανιστικώτερον. Latinorum quidem *Quintilianus*, subinde in definienda huius vocis notione multus est, eamque constanter virtutem qua plus significetur, quam dicatur, appellat. Sic, de βραχυλογία loquens, g) ἐμφασιν ampliorem virtutem illa esse dicit, altiore praebentem intellectum, quam, quem verba per se ipsa decla-

c) ἐν τῷ βίῳ ὁμήρου. p. 274. Hom. Castal. v. Voss. I. O. L. IV. c. XII. X. p. 234. Sunt tamen, qui hunc librum Dionys. Hal. tribuant. v. c. Clarckius ad Iliad. v. 476. d) Sect. VII. p. 24. cf. Boilau T. II. opp. in praef. e) Sect. XIX. f) Sect. XXXI. p. 112 g) I. O. L. VIII, c. III. p. 709. h) Od.

declarent. Eius duas species esse dicit: quarum altera plus significet, quam dicat, altera, quae etiam id, quod non dicat. Exempli loco illud *Homericum*, h) cum Menelaus Graios in equo sedisse dicit:

ἵππῳ ἐνὶ ἕρῳ ἴν' ἐνήμηδα πάντες ἄριστοι
laudat: uno enim versu, ait, magnitudinem eius ostendi. Huc et refert illud *Virgilii* i)

Demissum lapsi per funem
cui addi potest illud *Ovidianum* k) in Andromedae fabula:

bellua ponto

Eminet, et latum sub pectore possidet aequor.
Alio loco l) emphasin inter figuras refert, cum ex aliquo dicto latens aliquid eruatur: ut in illo *Ovidii* m)

... O, dixit, felicem coniuge matrem.
Ex his intelligi potest, ut et *Quintilianus* auctor est: n) emphasin, non, ut intelligatur, efficere, sed ut plus intelligatur: non ornat enim orationem tantum, sed et augeat. Latini vertunt ἐμφασιν significationem, siue significantiam, ut *Cornificius*, o) et subinde *Quintilianus*. Recentiores ἐμφασιν, et ἐνέργειαν, ὕψος, δεινότητα, magnitudinem, excellentiam dicunt. Omnes definitiones doctorum huc ponere, longum foret; quippe cum inutilem rem me facturum esse sciam: usus loquendi enim verborum ex veterum libris est inuestigandus. Clerici p) tantum definitionem, quod a consuetudine loquendi antiquorum recedere videtur, addemus. Emphasin putat esse

B

h) Od. 2. v. 272. cf. Od. 9. v. 503. i) Aen. II, v. 262. k) Met. IV, 690. l) I. O. L. IX, c. 2. p. 786. m) Met. X, 422. n) I. O. VIII, II. p. 673. o) L. IV. 53. cf. Turneb. Quinct. VIII, III. p. 708. p) A. C. P. II. S. I. c. IV. q)

esse significationem ampliorem, verbis quibusdam figuratis aut tralaticiiis, data opera usurpatis, quaesitam, ut dicatur, quod alioquin intelligi non possit.

§. IV.

Clerici definitio examinatur.

Hicce, quae in superioribus protulimus, inter se comparatis, facile intelligi potest, omnes, praeter *Clericum*, in eo conuenire, esse verba, non modo tropica et figurata; sed et vulgaria, quibus plus intelligatur, quam dicatur. Quod enim ille dictioni figuratae et tropicae soli vindicat, cum rei ipsi, tum consuetudini loquendi repugnat, ut ex *Quintiliano* et *Longino*, summis harum rerum arbitris, constare potest, quorum auctoritatem, tanquam praerogatiuam aliquam publici assensus ferendam esse putamus. Ille q) enim disertis uerbis agnoscit iam in vulgari-
bus verbis emphasin, *est in vulgaribus verbis emphasis: Virum esse oportet*: quae verba emphatica, in oratione moribundi *Davidis* r) ad *Salomonem* et occurrunt *וְהָיָה לְאִישׁ*: hic *ἰδιωτισμὸν*, ut in superioribus dictum est, significantiorem interdum orationis habet, ut exemplo Mo-
saicorum verborum ostendit. s): Plurimi tropi, non, ut vulgo creditur, sunt emphatici; non enim, quod nullus dubitat, ubique adhibentur augendae, sed saepius ornandae ac variandae orationis causa; ut infra paucis videbimus. Ille sensus altior potest verbo, omni ornatu destituto in-
esse, non per se quidem, sed a persona loquentis, tempore, et omnino a contextu, ut monuit *Boilavius* t). *VIR* summus: il ne faut pas simplement regarder la chose qu'on dit,

q) I. O. VIII, 3. p. 710. r) I. Reg. II, 2. s) v. Voss. I. O. L. IV, c. XII, X. p. 233, et 34. et Long. S. IX. t) Considerat. X, p. 245. T. II. opp.

u)

dit, mais la personne, qui la dit, la maniere, dont on la dit, et l'occasion, ou on la dit. Quae cum non animad-
uerterent *Clericus* et *Huetius*: u) *Longinum*, verbis Mosis: Fiat lux, et facta est lux, sublimitatem insignem aliquam tribuentem, vitii alicuius postularunt. Sed et non parum mali, si velimus emphases in tropis solis quaerere, inde euenire videtur: in scriptoribus enim paullo sublimioribus v. c. in vatibus diuinis, et profanis praecipue oratoribus et poetis, omnia emphasium plena erunt: qua re quidem, sacris literis plus damni quam emolumenti adferente, ut iam dudum Viri intelligentes monuerunt, nihil potest esse turpius. Cum igitur illa notio, quam veteres huic subiecerunt verbo, vera esse videatur, plurimisque etiam-
num probetur: nostrum esse putamus, ab usu loquendi veterum non recedere.

§. V.

Antequam ad rem ipsam explicandam accedemus, *Rebus paulo omnino paucis, in causas difficultatum, rebus quibusdam subtilioribus* propriarum, inquiramus, ut, an eae ad emphasium iudicium transferri possint, eo melius lectores iudicare possint. *duplex genus difficultatis inest.*
Qui libros cum antiquorum tum recentiorum diligenter legunt, et, quomodo loca paullo impeditiora intelligenda sint, enarrant, ingenue saepe profitentur, se, quid rei sit nescire. Quae difficultates duabus maxime ex causis oriri possunt: quarum altera est repetenda a rebus ipsis, intelligentiam nostram superantibus, ut in philosophia, omninoque in rebus, quae ad sensum reuocari non possunt:

B 2

u) v. Demonstr. euang Prop. IV, c. II. §. LV, p. 109. ed. Lips. 1694. et diff. gallicam opp. Boilau. annexam, quae et Cleric. Bibl. Sel. T. X, p. 211, inserta est.

x)

sunt: altera a rebus externis, veluti a linguis, iniuria temporum ex usu humano sublatis, vel a mutatione rerum publicarum, disciplinarum incrementis, rituum ac prouerbiorum multitudine, tractu temporis obsolescentium, aliisque rebus, quas enumerare omnes, longum foret. Quae quidem difficultates aliquo modo assiduitate, diligentiaque in libris legendis adhibenda, superari possunt: sed, si optimos in quaque re libros sic intelligere velis, ut, indole linguarum, antiquitatibus et ceteris rebus ad intelligendum necessariis perceptis, pulcritudinem, elegantiam, suauitatem, sublimitatemque sentias, animumque tuum, iis legendis, sublimitatis igniculis quasi incendas, et, cum ad artem cogitandi, tum ad magnitudinem animi, qua illi summi auctores ornati erant, consequendam, formes: maioris difficultatis res esse videtur. Qui enim poetas, historicos et oratores graecos latinosque nullo alio consilio legunt, quam ut verba, syllabas et litteras in controuersiam aucupentur, multasque obseruationes grammaticas, ambitiose coaceruent, quae, recte adhibitae, alioquin in interpretatione utilissimae sunt: omnis enim certitudo diuinae et humanae sapientiae ab interpretatione grammatica pendet: praestantiam horum librorum parum nosse videntur. Et nescio, haec sola utilitas si ex lectione veterum tantum in lectores redundet, an multi futuri sint, qui se ad eorum lectionem conferant. Largiorem messem intelligentes sperant. *Quintilianus* et *Longinus* vel docere possunt, quomodo veteres sint legendi, qua in re eorum venustas, ornatus et sublimitas contineatur: digito enim quasi monstrant singulis elegantibus auctorum locis, quidnam mirari debeant lectores. Sed nemo non videt, perdifficile esse, virtutes illas orationis animaduertere, et, quid significanter dictum sit, nec ne, iudicare. Quod vel exinde intelligitur, quod homines

mines docti tam varie de locis illustribus iudicant, ut non raro deprehendas, qui locum maxime puerilem propugnent, et, qui clament:

--- pulcre, bene, recte. x))

VI.

Quae cum ita sint, utrumque genus difficultatis, ^{Primus locus difficultatum ab ipsa rei natura ductus.} quod argumento nostro inhaeret, deinceps expediemus, deque illo genere, quod ipsi rei inest, ordiemur. Res cum ea sit natura, ut eius ratio, non tam praeceptis, quamuis subtiliter scriptis, doceri possit, quam potius sentiatur et gustetur, ut et auctor est *Boilanius*: y) ille autem sensus non omnium sit, ut experientia edocti, cognitum habemus, sed tantum eorum, quibus est ingenium, praeclaris libris legendis, et intelligentibus. Viris audiendis subactum: facile intelligitur, non leues difficultates gigni ei, qui velit et intelligere vim illam maiorem verbis, recteque de ea iudicare. Vnde *Longinus* ipse, z) Vir acutissimus, rem maxime impeditam esse iudicat. Enimvero ea est natura et vis rerum paullo subtiliorum, et sensu interno quodam percipiendarum, ut, quod non in sensu cadunt, male vel plane non intelligantur, nisi ab iis, qui ipsi eleganti atque subtili ingenio sunt ornati. Hinc perspicui potest, cur non omnes, pari inter legendum modo afficiantur: cur sint, qui poetis principibus, cum sacris

B. 3.

tum

x) cf. Moshem: cogit. de interpreti et emendat. S. S. litterarum in Vindic. p. 211. Syntagn. Diss. y) Le sublime n'est pas proprement une chose, qui se prouve, et qui se demontre, mais c'est un merveilleux, qui saisit, qui frappe, et, qui se fait sentir. Confid. X, T. II. opp. p. 237. z) Sect. VI. p. 22.

αὐτοὶ τοὶ πρῶτοι διδάσκοντες

tum profanis, ut et oratoribus et historicis legendis, tam languido et hebeti sint ingenio, nec, sublimitatis et elegantiae dulcedine capti, artificium totius argumenti, dispositionem vocant, a) et singularum partium mirentur, sed toti in verbis et syllabis elegantis et puerilibus venandis esse videantur. Critici, omnibus numeris absoluti est, auctore *Popio*, b) ut monumenta ingenii, eodem spiritu, quo illi diuini auctores erant afflati, legat. Omnes tamen, qui legunt elegantes libros eadem mente diuiniore, qua poetae erant, se praeditos esse putant, et intelligere et iudicare sibi videntur eorum venustatem. Sed, quotusquisque tandem est, qui *Homeri* ingenio menteque diuini-ori sit ornatus? Non omnes sumus *CLARCKII*, *POPII*, *RICCHII*, *ERNESTII*: quodsi enim esset, *Zoilus* nullum *Peraultum* c) laudis *Homericae* detrectandae comitem inuenisset. Eruditio sola, siue cognitio rerum plurimarum, siue ingenio praestanti, parum in hac re prodesse videtur. Coniunctus esse debet cum illa, sensus aliquis delicatior, ut, cum primum, aliquid legas, odoraris quasi, an vere *ἐμφατικόν*, mediocre, vel ieiunum sit. Sed non omnes quimus ut volumus; illa enim *ἐνφύα* a Deo non omnibus est concessa. Quae cum tam varie sit distributa, et facit, ut res, uno sensu capienda, tam varias induat formas. Hinc lectores incauti in duo praecipitia, propter difficultatem rei, ruunt: fit enim, ut vel male τὸ ὕψος intelligant, et, ubi erectiores vigilant, dormitent: quorum vitium soli hebetudini ac duritiei ingenii tribui posse videtur: vel, ut ex omnibus verbis paullo insolentioribus, emphases extundant, mireque super iis philosophentur; ut

a) Quintil. I. O. L. X, c. 2. b) in Critic. tentamine p. 124. ed. germ. Alton. c) Considerat. III, et, IV, T. II, opp. d)

ut sunt, qui in sacris litteris haec faciant. In quo vero non a solis mediocribus ingeniis, sed et magnis et exercitatis peccatur: lubricum enim est saepe, quasi diuinare, quid scriptores intelligi velint locis iis, quibus inest aliqua insignis emphasis. Hinc plus saepe et intelligentiores inueniunt, quam scriptores intelligi volunt: cuius vitii *Longinus* d) reus esse videtur, cum ad illud *Homeri*: e)

τοῦτ' ὅν γὰρ ὑπ' ἐν θανάτοιο φέρονται
notat: καὶ μὴν τὰς προθέσεις, ἀσυνδέτους ἔσας, συναγνάτας παρὰ φύσιν, καὶ εἰς ἀλλήλας συμβιασάμενος, ὑπ' ἐν θανάτοιο, τῷ μὲν συνεπιπτόντι πᾶσι τὸ ἔπος ὁμοίως ἐβασάνισεν -- κ. τ. λ. Sed haec nimis arguta videntur, et verendum, notante *VEN. ERNESTIO* ad illum locum, ut venerit in mentem *Homero* haec emphasis. Alio enim loco f)

οὐκ ἔφασαν φεύξεσθαι ὑπ' ἐν κακῷ -
sine emphasi occurrit. Sic et *Eustathius* in tautologia versus illius g)

αἰεὶ κερτομέοντες ὁδῷ ἐπὶ οἰκί' ἔχοντας
singularem venustatem reperit, quae tamen doctissimos semper offendit. Solent quidem elegantissimi Poetae verba, ad rerum indolem exprimendam, apta deligere; ut ad illud *Homeri* h)

- δῖφροι δ' ἀνεκνυβαλίζον
Eustathius notat: τὸ ῥήμα βομβῶδες ὄν, ἔμφασιν ἔχει τῆς μετὰ ἡχου τῶν ἀεμάτων ἀνατροπῆς. Huc pertinere et *Virgilianum* videtur: i)

Mon-

d) περὶ ὕψ. f. X. e) Il. v. 620. et Intt. f) Il. v. 700. g) Il. π. 261. et Ven. Ernest. h) Il. π. 379. et Intt. i) Aen. III. v. 658.

Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.

Polyphemum enim monstroso carmine descripsit. Sed caute in hac re versandum est, ne plus iusto inuenias, nec vim multorum locorum emphaticorum teneres. Sed quis non videt, quam difficile sit, diuinare quid auctores cogitarint, semperque et hac in re auream illam mediocritatem obseruare?

§. VII.

Verbis planis
saepe maxima
ine est emphasis,
ut exemplis
docetur.

Pace lectorum, liceat mihi paullisper exspatiari, et ex loco *Mosis*: Fiat lux, et facta est lux, tanquam illi aliquo exemplo, ostendere huius rei difficultatem. Mirandum sane est, fuisse, qui huic loco maiestatem et splendorem suum ereptum irent: sed quis vel coniectura assequatur, *Huetium* et *Clericum*, rei litterariae constituentem facile Duumuiros, id facere conatos esse? Ille k) quidem pluribus in dissertatione francica aduersus *Longinum*: hic obseruationibus, confirmandae dissertationis *Huetianae* causa adpersis, et singulari castigatione, l) aduersus *Boilauium* scripta. Omnes inter hos Viros iactatas lites excutere, superuacaneum foret: iusta enim dissertatio, ut et *Boilauius* fecit, super hac re scribi posset. Omnino autem, quod verbis nudis, simplicibusque, librisque tenuiter scriptis, nullas inesse emphases credebant; in reprehensionem incurrere videntur. Quod eo magis mirandum est, istos Viros, perlectis antiquitatis monumentis praeclaris, ex quibus tum exemplis, tum praeceptis discere poterant contrarium, dormitasse, et, hac prae-

k) T. II. opp. Boilau. p. 456. et Bibl. sel. I. Clerici T. X. p. 211. l) Biblioth. Sel. T. XXVI. p. 83. f. T. II. opp. Boilau p. 507. d) Bi-

praeconcepta opinione deceptos, multorum venustorum locorum vim, non esse assecutos. Falsissimum est, ut et *Boilauius* m) monuit, verbis magnificis tantum ἐμψαυν tribuere. Innumeris exemplis demonstrari posset, verbis simplicissimis, apto ordine inter se collocatis, quod maxime necessarium putem, a contextu, et affectu loquentis, vim aliquam maiorem accedere posse. Vno et altero, illustrandae rei gratia, exemplo defungamur. *Medea* Euripidea, n) sibi et ipsi derelicta, et de *Creusa* liberisque suis interficiendis, perniciosissima texens consilia, humanitatemque omnem exuens, ait:

ἴτω τί μοι ζῆν κέρδος - - -

et alio loco pulcherrimo, o) valde fluctuans, an interficiat liberos:

ὅυ δῆτ' ἐγωγε χαίρετω βουλεύματα - - -

Quis neget, in verbis ἴτω et ἐγωγε per se nudis, latere maxime insignem emphasin? *Cornelius*, Tragicorum nuper facile princeps, sic *Nerina*, *Medeae* amicam, loquentem inducit: p)

Forcez l'aveuglement, dont vous etes seduite,
Pour voir en quel etat le sort vous a reduite,
Votre país vous hait, votre epoux est sans foi,
Dans un si grand revers, que vous reste - t' - il -
Moi

Moi, dis je, et c' est assez.

Quid sublimius hacce sola voce, Moi, dici potuisset? cuius emphasis paullo post explicatur:

Oui tu vois en moi seule et le fer et la flame
Et la terre et la mer et l' enfer, et les Cieux -

C

Huc

m) Confid. X, T. II. opp. p. 239. n) Euripid. Med. A. III. v. 798. et 819. et Barnes. o) A. IV, v. 1048. p) Med. A. I, Sc. V. T. II. opp. p. 184. q)

Huc et facit laudati illius *Cornelii* dictum, q) ab *Horatio* fene, de fuga filii sui maxime sollicito, quam romano nomini aeternum opprobrium putabat, pronuntiatum: ille enim *Juliae*:

Que voulez vous qu' il fit contre trois ?
respondit :

- - - Qu' il mourit.

Quis est tandem, qui horum verborum lectione, non sentiat et admiretur magnitudinem illam romanorum, hisce verbis planissimis latentem? Poteratne ornatoribus verbis haec sententia suam vim ita exserere? Eadem magnitudo nominis romani exprimitur et in illo *Horatii* senis, *Camillam* et *Sabinam* consolantis: r)

Tachez d' en faire autant, pour soulager vos peines,

Et songez toutes deux, que vous etes Romaines.

Adiiciemus tantum epitaphium praestantissimum *Tassii*, *Italorum Homeri* s)

Les Os de TASSE.

Vnusquisque lectorum, solum nomen *Tassii* ἐμφαικότε-
gov omnibus laudibus, maxima copia exornatis, habebit. Simili modo dicunt et *Virgilii* epitaphium fuisse: t) SISTITE. VIATORES. QVAESO. PAVCA. LEGITE. HIC. MARO. SITVS. EST. Sed haec sufficere putamus, ad demonstrandum id, quod exemplis facturos nos esse pollicebamur.

§. VIII.

Operae pretium quidem esset, *Huetii* et *Clerici* subnatas super hac re dubitationes paullo curatius examinare: sed, quod *Tollius* ad *Longinum*, Sect. IX. hunc locum vindicauit,

Sententia
Huetii et *Cle-
rici* de dicto
Mosis exami-
natur.

q) Horat. Act. III, Sc. VI. p. 264. ed. Amst. 1709. r) Horat. A. III, Sc. V, p. 262. s) Voltarii commentat. de poef. epica T. I. opp. p. 259. ed. Amstelod. 1732. t) Mabillon. Mus. Ital. T. I. p. 113. u)

dicauit, *Boilauius*que eius calumniam castigauit, ut pauca contra monenda esse videantur: paucis tantum, ne haec institutio eos limites, quibus eam comprehendi volebamus, transeat; potiora persequemur. Primo obiiciunt, τὸ ὕψος his verbis non inesse posse propterea, quod sit iniquo loco positum: esse enim contra praecepta, quae exordia narrationesque rerum, in facto positarum, ornatu destitutas esse iubeant: et, si vere ex sententia *Longini* sublimia sint verba; *Mosē* contra ea peccasse, contendunt: denique nec intelligi posse aiunt, cur *Moses*, ordiens historiam suam planis verbis, illico delapsus sit in sublimitatem; quae deinde non sit usus. Sed primum a vero alienum est; ἐμφασιν verborum Mosaicorum iniquo loco esse positam; nam quae aiunt de exordiorum et narrationum simplicitate, non eum sensum habere videntur, ut emphases sint ex iis eliminandae. *Quintilianus* quidem dicit: u) in prooemio orationem non esse debere deductam siue circumlatam, nec insolens aut audacius translatus, aut obsoleta vetustate verbum in eo locum habere posse: sed quae tandem horum cadunt in verba *Mosis*? Quid? si in narratione acutedicta non intermisceri possunt; et illa *Alexandri* apud *Curtium*, x) digna sunt castigatione: Ego pecuniam quam gloriam mallet, si essem *Parmenio*, repetita etiam *Longino*. y) Leges prooemiorum non excludunt emphasin, sed tantum nimiam promissionem, ne, te plus iusto praestitutum esse, dicas: ut *Horatius* z) eum ridet, qui dixerat:

Fortunam Priami cantabo et nobile bellum.
et *Boilauius Scudarium*: a)

C 2

Je

u) I. O. L. IV, I. p. 317. x) L. IV, c. XI, §. 14. y) Sect. IX. p. 30. cf. Valer. Max. VI, c. IV, ext. z) A. P. v. 136. a) Consider. II, T. II, opp. p. 167. b)

Je chante le Vainqueur des Vainqueurs de la terre. Fuitne *Moses* promissor tanto hiatu? Num maius aliquod opus tribuit Deo, quam quod omni potentia efficere posset? Immo *Moses* eam, quam volunt simplicitatem, breuitatemque in enumerandis operibus diuinis obseruauit; eaque simplicitas verborum, fit a persona, ab effectu, et apta eorum collocatione, quam *Longinus* b) σύνθεσιν, et paullo post ἀγμολογίαν vocat, maxime sublimis. Fingamus, haec verba planissima conuerti in magnifica et ornata, ut *Boilauius* c) fecit: nemo sane, qui aequus iudex esse velit, eandem maiestatem in illis, ac in Mosaicis, animaduertet. Dant quidem doctissimi aduersarii, se agnoscere emphasin, sed realem. * Sed monendum est, omnem emphasin a verbis, non a rebus petendam esse: quodsi autem esset, omnes res, magnitudine insignes, emphasin haberent: quod tamen longe fecus est: per se intelligitur, res magnas et amplas a verbis mente et cogitatione vere seiungi non posse. d) Quid enim vilibus et leuibus rebus sublimitatis tribui potest? Res tamen maximae, nisi enuntientur concinne et apte, ut plus, quam legas, cogites, et tanquam admiratione stupeas, neuti-quam ἐμφατικῶς expressae dici possunt. Verissimum est, quod iam *Longinus* dixit: τὴν ἀγμολογίαν τῷ ὕψει συναρξάν. e) Hinc mirari non satis possum, quomodo *Huetius* f) scribere potuerit, sublimitatem rei non opus habere aliquo artificio, quo enuntietur: hominem rudem et expertem litterarum, eam rei magnitudinem enuntiantem utunque, semper

b) Sect. XXXIIX. p. 146. c) Confid. X, p. 252. T. II. opp. d) v. A. H. Franck, disp. de emphasi §. II. *) Huet. disp. francic. p. 483. T. II. opp. Boil. e) Sect. XXXIX. p. 51. f) Disputat. laudata p. 482.

semper eloquentis laudem consecuturum esse. Sed nescio an istiusmodi, ingenio et doctrinae tanti Viri conueniant.

§. IX.

Iam dicunt *Huetius* et *Clericus* g), difficile esse ad intelligendum, cur *Moses*, ordiens historiam suam verbis planissimis, delapsus sit in sublimem orationem: quod exemplo irrisioni exponere conantur. Ridiculum quidem videri potest si quis in narratione simplici, subinde sesquipedalibus et magnificis formis loquendi, quales in Dithyrambicis deprehenduntur, utatur, et mox recidat in humile genus dicendi: sed eadem ratio τῶν ὕψους Mosaici non est. Nemo in tenui oratione, acute dicta, suo loco immixta, reprehendit: immo summae ducitur laudi, si quis, tenui oratione vtens, flores spargit, quorum suauitate odore lectores, nimia orationis ariditate fessi, iterum reficiantur. Quis audeat *Ciceronem* in libris philosophicis v. c. de officiis, aut *Caesarem* subinde ornatum et elegantiam adhibentes, reprehendere? At *Moses* est castigatione dignus, si ei aliquid sublimitatis tribuas? Pronos esse homines, ait *Clericus*, h) *Mosi*, tanquam praestantissimo omnis aetatis homini, orationem sublimem tribuere. Nescio, an fuerint, qui, totum *Mosem* sublimi oratione scriptum esse, dicerent: at fuisse, et futuros esse intelligentes, qui subinde loca, diuinum aliquid spirantia, inueniant, persuasum est mihi. *Longinum*, eiusque sequaces, ait *Clericus*, i) deceptos esse propterea, quod huius sententiae vim extra contextum considerassent, eamque, tanquam in aliquo oratore graeco aut latino, inuenisse sibi visi essent. Sed nescio, an haec se recte habeant: quis enim intelligentium

g) ib. p. 462. h) Disp. laudata p. 464. et 65. i) ibid. p. 466. k)

gentium unquam fuit, qui emphases extra contextum intelligeret? Quis est, qui interpretari dicta extra contextum, quam viam Theologi maxime praecipuam ad recte interpretandas sacras litteras commendant, libenter velit? nēdum intelligere emphases, recteque de iis iudicare? Constanter praeceperunt intelligentiores, a contextu maxime, accedere verbis et loquendi formulis emphases. k) At verbis *Davidis*: l) **הוא אמר יידי הוא צנה ויעמר** hi Duumiri, m) per se magnificis, et cantico infertis, sublimitatis aliquid tribuunt: at Mosaicis verbis, magnam tamen similitudinem cum his habentibus, neutiquam? Haec enim dicta, aiunt, in narratione, illa in cantico! Sed, quis neget, in Commentariis *Caesaris*, *Ciceronis* libris, tenuiter scriptis, occurrere emphases: iam, quis dicat, eas, quod in his occurrant libris, esse nullas, at, si in poetis et oratoribus eadem reperiantur, esse? Vanum et illud videtur, quod *Huetius* sententiae stabiliendae suae causa, hanc *Mosis* dictionem, ex aliis illustrat locis. n) Nam quod illae loquendi formae emphasi carent, non cogi potest, nullam in Mosaica verba vim et ἐνέργειαν cadere posse. Sed Viris summis non succurrisse videtur, formam siue verbum, quibusdam locis mire augere orationem, aliis neutiquam: contextus enim non est idem: qui tamen maximam in hoc negotio vim habet. Alius, huic *Mosis* controuerso simillimus, locus extat apud *Arrianum*, o) quem, propter suam praestantiam, infra subieci: ὅταν ἐκεῖνος sc. θεὸς εἴπῃ τοῖς φύτοῖς, ἀνδρεῖν, ἀνδρεῖ ὅταν εἴπῃ βλασάνειν, βλασάνει, ὅταν ἐκφέρειν τὸν καρπὸν, ἐκφέρει. Si denique

k) Flacii Clau. P. II. p. 286. et H. A. Franck. diff. de emphasi §. 3, et 5. l) Pl. XXXIII, 9. m) Huet. diff. p. 480, et 81. n) ib. 474. et 71, et Dem. Eu. Prop. IV, c. II. §. LV. o) L. I, c. XIV, edit. Vpton,

que tribuendum est aliquid Summorum Virorum omnium temporum iudicio: haec verba per tot secula, propter excellentiam suam maximopere laudata et spectata, auri instar suam praestantiam semper obtinentis, vere sublimia sunt, et pondus splendoremque suum per omnem aetatem intelligentibus probabunt.

§. X.

Alter locus difficultatis ducebatur ab antiquarum linguarum cognitione et indole. Quam difficile omnino sit antiquarum linguarum, ex vsu vitae communis sublatarum, studium, ut easdem subiicias verbis notiones, ac scriptores ipsi, non est, vt pluribus ostendatur. Via et ratio earum discendarum, tum multis est ignota; tum quibus nota, propter summam difficultatem est maxime impedita: animadvertendum enim in legendis auctoribus ad omnia, quae lucem iis affundere possunt; v. c. ad definitiones verborum paullo difficiliorum, quas, quasi aliud agendo, subinde aspergunt: ut *Cicero*, *Liuius*, alique fecerunt: vel ad exempla, quibus, quid verbis subobscuris velint, intelligi possit: vel ad loca similia, eandem rem, sed clarioribus verbis docentia: vel denique ad verba et formas loquendi, cum verbis et formis aliarum linguarum, eandem rem exprimentibus, comparandas: quae ratio *Schultensio*, Summo Viro in Commentariis in *Iobum* et Prouerbia adhibita, et nuper Viro VENERABILI ERNESTIO p) probata, in omni interpretatione est vtilissima. Quae omnia tenenda esse ei, qui velit recte de emphasibus iudicare, facile intelligitur. Fit enim saepissime, hac via neglecta, ut, si occurrant verba paullo insolentiora, vel tropi, qui non sunt

p) Disp. II. de difficultate Int. grammat. N. T. §. 22

sunt propriis et planis significantiores, emphases fingant. Hinc et videntur tam multae emphases ortae: quae omnes, inuestigata vera vi et usu verborum, hac ratione, ut ante monuimus, euanescunt. Rem, proponendis aliquot exemplis illustrabimus. Sunt, qui in verbo ἀποκαταδοκίας emphasin quaerant, illudque curam sollicitudinis plenam interpretentur: sed contextus in illo Paullino q) ἡ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκ. -- ἀπεκδέχεται, clare docet, nihil aliud quam ἐλπίδα intelligi: versu enim XK, cum ἐλπίδος verbo mutatur: et in Epistola ad Philippen- ses, r) haec duo coniunguntur verba. Verbum καταδο- κέω in illo Euripideo, s) ubi Medea ait:

--- προσμένονσα τὴν τύχην
Καταδοκῶ τὰ κείθεν ὅτι προβήσεται

tantum vim expectandi habet: nec cogitandum illud, quod vulgo volunt, videtur. Hinc et nolim agnoscere cum b. Pfeiffero et b. Franckio t) emphasin verborum וַיִּשָּׁן et וַיִּשָּׁן: quorum illud de profundo somno, hoc de modico et naturali explicari volunt: cum vel ex Genesi intelligi possit τὸ וַיִּשָּׁן et iungi τὸ וַיִּשָּׁן, somno profundo. Plurimi verbo ἐρευνᾶν singularem tribuunt emphasin: sed dubito, quin hoc verbum plus proprio significet: respondet enim indagandi siue inuestigandi verbis, quae apud Ciceronem vim cognoscendi siue intel- ligendi habent. Vsum autem huius vocis et hunc esse in sacris litteris, perspicui potest ex illo Paullino v): τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾶ, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ. Iam quis dicat, spiritum Dei scrutari arcana Dei more venatorum? ubique locorum anquirentium, ut aliquid indagent. Intel-

q) Rom. VIII, 19. r) Phil. I, 20. s) Med. A.V, v. 1117. p. 208. t) Disp. de emphasi S. §. IV. v) I. Cor. II, 10. x)

Intelligendi siue cognoscendi notionem huic subiici verbo clarum: et sic iam interpretatus est *Cyrillus Hierosolymita- nus*. x) Similis ratio quoque est verbi μεταλλᾶν: quod, ut vel ex *Homero* y) intelligi potest, cum Iupiter Iuno- nem increpat, variandae orationis causa adhibetur:

μήτι σὺ ταῦτα ἔκαζα δείξω, μήτε μετάλλα ---
et paullo ante Iupiter Iunonem sic alloquitur: z)

--- μὴ δὲ πάντας ἐμοὺς ἐπιέλπω μύθους,
Εἰδήσειν ---

Multi esse possemus in laudandis plurimis exemplis: sed, quod haec docere possunt, quantum accurata inuestigatio verborum ad iudicandas emphases possit, haec sufficiant.

§. XI.

Magnopere autem errare videntur, ut hoc in transi- ^{Verba em- tu moneamus, qui verbis proprium quendam significandi phasin non per se habent.} modum tribuunt. Sed rem accurate intuentibus non pot- est esse dubium, verba per se non esse emphatica. a) Quodsi enim esset, usus istiusmodi verborum idem in omnibus locis esse deberet: quod tamen longe secus est, ut nemo ignorat. Illa vis verborum, ut plura intelligas, quam verba per se ipsa declarant, non a verbis per se, sed a con- textu, affectu, et similibus causis, est arcessenda. Hinc et nescio, an fieri possit, ut, quod *Theodorus Dassovius* b) promiserat, Lexicon emphaticum scribi possit, usui loquen- di accommodatum. Quod si quis tamen tentet: infini- tum laborem in se suscipiat necesse est. Sed de hoc plura dicere

D

x) Catech. XI, p. 140. edit. Milles y) Il. a, v. 550. cf. Iliad. γ. 177, cum v. 191. ej. libri. z) Il. a. 545 - a) v. Moshemii πὸ μεταλλᾶν cogit, de int. et emendat. S. litt. §. V. Vindic. p. 203. syntag. diff. b) v. Rambach. Inst. Herm. S. L. II, c. VIII. c)

dicere non attinet. Exemplis quibusdam haecce illustrabimus. Notus est locus *Virgilii*, c) ubi Iuno παθητικῶς sic: --- Mene incepto desistere victam? ---

et paullo post:

Ast ego, quae diuum incedo Regina Iouisque
Et soror et coniux, una cum gente tot annos
Bella gero.

Quis est, quin in τῷ mene emphasin intelligat, Deaeque maiestatem, oculis quasi depictam videat, quam Poeta omnem, solo illo verbulo felicissime expressit? Sine dubio haec oratio, enarranda potentia Deae, languidior esset facta. Non minus incedendi vox est emphatica: incessus enim reginae lentus, maiestatem et venerationem prae se fert. Simili modo Iovis verbum sensum solito maiorem hoc loco habet; ut et in illo *Ovidii*, ubi Iupiter, querenti Cereri de raptu Proserpinae filiae: d)

Quantum est, esse Iovis fratrem. ---
Ex quibus intelligitur, haec verba, quae emphatica esse diximus, a contextu vim suam accepisse; nec in alio, nisi huic simili, vim aliquam habere, et per se omnino nullam.

§. XII.

a) ambiguitas
in linguis ob-
via, difficile
iudicium em-
phasium red-
dit.

Non modo autem, diligens indagandae consuetudinis loquendi ratio, difficile reddit emphasium iudicandum iudicium: sed et multa alia impedita et spinosa in linguis deprehenduntur, ut monuit *Clericus*, e) quae lectoribus negotium faceffunt. Etenim quis ignorat, quam multa sint in iis ambigua, obscuritatisque nebulis ita involuta, quas vix vel non dispellere possis? Accedit et, ut, propter dissimilitudinem linguarum, formae loquendi, et verba non

c) Aen. I, 41 - et seq. d) Met. V, 527. e) A. C. Sect. I, c. VIII, IX, X. f)

non satis sibi respondeant: aut propter inconstantem usum verborum, a mutatione reipublicae, imperii, religionis, pendentem, multa inde difficilia sint intellectu. Nemo est, quin videat, difficultates huic rei obiectas, esse maximas, quo minus semper accurate de emphasibus iudicare possis. Quae omnia, aliquot exemplis afferendis, paucis, quantum fieri poterit, deinceps expediemus, et primum quidem, quam vim ambigua et obscura in linguis, in rite intelligendis emphasibus, habeant, ostendemus. Huic rei illustrandae aptum illud Homericum videtur, ubi Hector de Achille, Troianis formidoloso ἐμπατικῶς sic: f)

Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντίος εἰμι, καὶ εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν
Εἰ πυρὶ χεῖρας ἔοικεν, μένος δ' αἰθρῶν σιδήρω.

Nemo facile erit, quin, se ab huius loci ἐνεργείᾳ captum esse, profiteatur: regnat enim in eo πάθος, et illa ἀναδιπλωσις non minus vim aliquam singularem habet. Sed nescio, an aliquis, lecta observatione *Clerici* g) ad hunc locum, easdem quas *Homerus*, verbis notiones subiicere possit. Verba enim ἀντίον εἶναι illo auctore, vel simpliciter significant contra ire, resistere, aut aggredi, vel solere contra aliquem consistere: deinde forma πυρὶ χεῖρας ἔοικέναι vim habere potest: manuum motu, celeritatem ignis aequare, vel manu idem praestare, quod ignis facit: de caeteris formis examinandis itidem est sollicitus: sed omnia huc transcribere, superfedemus. Sed in eo tamen *Clericus*, quod plus iusto argutus est, ipsumque *Homerum*, si requiesceret ignoraturum esse, quamnam vim verbis subiecerit, dixit, reprehendendus esse videtur. Ex quo loco tamen intelligi potest, quam varie oratio παθητικῶς loquentis, detorqueri possit: id certum est, hunc locum

D 2

f) Il. 371. g) A. C. P. II, S. I, c. XVI. p. 322.

h)

locum animos legentium mouere : sed, an semper eum sensum, quem Poeta animis ingeri volebat, coniectura assequantur; difficilius esse videtur. Similis locus est et *Martialis* : h)

Qui fingit sacros, auro vel marmore, vultus,
Non facit ille Deos, qui rogat, ille facit.

Forma facere Deos, aliquid ambiguitatis habere videtur. Notum est eam adhiberi de statuariis, ut vel ex *Virgilio* i) constat : ibi enim Thyrsis de Priapo :

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus. - - -

Caeterum clarum est, hanc formam vim habere *ἀνζητικὴν*, patetque Poetam blandissime a Domitiano pecuniam petentem Caesarem his versibus consecrare. Huc et pertinet epigramma aliud in Ciperum, ex pistore caussidicum : k)

A pistore, Cipere, non recedis,

Et facis panem, et facis farinam.

Ambiguum videtur, quid sit panem facere et farinam. Quae difficultates non occurrunt tantum in singulis verbis, sed et in constructionis ambiguitate : de qua multis egit *Clericus*. l) Notum est, Genitium, cum apud Graecos, tum Romanos mirum habere usum. Vnde saepe est difficile, eum propter ambiguitatem, recte explicare. Sic apud *Thucydidem* m) *Ψήφισμα Μεγαρέων* significat, decretum aduersus Megarenses, vel de Megarensibus : et illa *Homeri* : n)

ἦδη γὰρ καὶ δεῦρό ποτ' ἤλυθε δῖος Ὀδυσσεὺς
σευ ἔνεκ' ἀγγελίης - - -

auctore *Eustathio* hunc sensum habent : ἔνεκ' ἀγγελίης, *της*

h) Epigr. L. VIII. XXIV. p. 319. ed. Smids. i) Meliboe. v. 35. k) L. VIII. epigr. XVI. p. 316. et not. l) A. C. P. II. S. I. c. XII. m) L. I. c. 140. n) Il. 2. 206. et Intt.

της κατὰ τὴν ἐλένην. Sic et apud *Terentium* : o) parentum iniuriae : i. e. querelae filiorum aduersus parentes, nimium seueros. Sacrae litterae non ab hoc abhorrent usu Genitui : apud D. *Matthaeum* p) *μάγοι* : *εἶδομεν αὐτοῦ τὸν ἀστέρα*. Sine dubio emphasis latet in τῷ αὐτοῦ, ut sit : Stellam, Messiae nati causa, vel eo consilio ortam, ut Messiam natum esse, significaret, conspeximus. Et apud S. *Paulum* q) *θλίψεις Χριστοῦ*, sunt : afflictiones propter Christum subeundae.

§. XIII.

Haud leues difficultates, ad emphases iudicandas et obscuritas, in linguis antiquis obuia confert. Haec obscuritas nasci potest vel ex verbis ab usu remotis, vel ex allegoriis, quas *Quintilianus* r) docet esse in exemplis. „Est „in exemplis, ait, allegoria, si non praedicta ratione ponantur. Nam vt *Dionysium* Corinthi esse, quo Graeci „omnes utuntur, ita plura similia dici possunt. Haec allegoria, quae est obscurior, aenigma dicitur. Vitium „meo quidem iudicio, quo tamen Poetae et utuntur. s)

Dic quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo
Tres pateat coeli spatium, non amplius vlnas.

„Et oratores nonnunquam : ut *Coelius* (f. *Caecilius*) „*Quadrantariam* *Clytemnestram*, in triclinio *Coam*, in cubiculo *Nolam*. „Quae cum ex usu humano sint remota, aegre intelligi possunt. Eadem obscuritas est etiam in nonnullis prouerbiis, in quibus obscure quoddam innuitur, quod sine illo ritu, ad quem alluditur, non intelligi potest ; ut ex *Erasmi* Adagiis perspicui potest. Obscuritas illa et maxime proficiscitur a breuitate : t)

D 3

-- Bre-

o) Heaut. A. I. 2. v. 31. p) c. II. v. 2. q) ad Col. I. 24. r) I. O. L. VIII. 6. 747. et Intt. s) Virg. Palaeem. v. 104. t) Horat. A. P. v. 25.

--- Brevis esse laboro

Obscurus fio.

Vnde Lacedaemonii, u) huius brevitatis amatores, dicta difficilia intellectu, quibus saepe inest maxima vis, protulerunt: ut ex eorum epistola ad Philippum, x) cuius *Quintilianus* meminit, patet. Illa *βραχυλογία*, y) cum paucis plura complectimur, et *ἐμφάσει* vicina, longe elegantissima est. Vt in illo *Sallustii*: Mithridates corpore ingenti, perinde armatus: plerumque tamen est paullo obscurior, ut ex *Sallustio*, *Tacito*que, aliisque intelligi potest.

§. XIV.

2) *Diffimilitudo linguarum.* Alia difficultas iudicandarum emphasium a linguarum dissimilitudine ducitur. Nam si mediocriter hebraice sis doctus, facile e comparatione cum aliis linguis, v. c. graeca, intelligas necesse est, quam plurimum vi verborum, tum forma orationis inter se discrepent, et sibi non satis respondeant. Sic in hebraicis, verbo *יָהוָה* in omnibus linguis nullum verbum respondet; ut et verbis *βοῶπις* et *ροδοδάκτυλος* z) *βουκόλος*, a) latinorumque *ineptus*. b) Vnde fit, ut, si verba et formae loquendi v. c. hebraicae, nostris auribus insuetae, aliarum linguarum verbis, non satis aptis, explicentur, incautis copia, mirarum emphasium fingendarum, detur. Saepe vsu venit, ut hebraicam formam, a consuetudine loquendi vernaculae aut latinae abhorrentem, interpretatione ad verbum facta, emphaticam

v) v. Longin. Sect. XXXVII, 10. p. 207. ed Tollii. x) οἱ λακεδαιμόνιοι τῷ φιλιππῷ. Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. v. Pearc. ad Long. Sect. XXXVIII. p. 144. y) I. O. L. VIII, c. 3. z) v. Hom. II. α. v. 477. et Intt. a) vim huius verbi explicat Donat. in vita Virgil. cf. Boilau. Confid. IX. p. 222. T. II. b) Cic. de orat. II, 4. c)

ticam habeas: quod vitium ii, qui ex versionibus, Lexicisque vulgaribus pendent, nec ultra illa sapiunt, plerumque committunt: quod, consuetudine ac familiaritate cum ipsis linguis, quibus archetypa scripta sunt, sibi contrahenda, euitare potuissent. Plenae sunt sacrae litterae istiusmodi formarum, auribus nostris, si eas ad nostram exigas linguam, peregrinarum. Vnam alteramque illustrationis causa proferamus. Sunt, qui verba illa decepticia serpentis c) *נִפְקָחוּ עֵינַיִם* emphatica esse dicant: sed nescio an eorum sententiae subscribam: significare enim videntur: *omnia*, antea vobis abscondita, intelligetis. Et hic nihil *ἐμφάσεως* video. Modus exprimendarum rerum in aliqua lingua alius, quam in ceteris, non facit rem magis emphaticam. Suus enim cuique linguae est genius, ut inter omnes constat: et, nostris auribus peregrinum, illis tam notum et vulgare est, atque nobis, eandem rem aliter exprimentibus. Consimili modo falluntur, qui in verbis *Pauli*: d) *ἀνατετραμμένος παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ*, emphasin reperiunt: cum nihil significant, quam discipulum Gamalielis. Non ignoro quidem esse, qui, discipulos pedibus doctorum suorum sedisse, dicant: quem ritum alii tamen vanum incertumque iudicant: sed fingamus, eum recte plurimis probari, e) non euinci tamen potest, illa forma aliud quid dici, quam indicauimus. Notissimum est, hebraeos, insigne et excellentissimum aliquid nominibus *יה* et *אלהים* exprimere: ut montes Dei f), cedri g) et flamma Dei h): superlativum, siue magnitudinem rei indi-

c) Gen. III, 5. et Cleric. A. C. P. II. S. I. c. IV. d) Act. XXII, 3. e) inter quos est hebraice doctissimus noster Schoettgenius δ μακαρίτης T. II, Hor. Hebr. L. I, §. IV. de Messia p. 33. f) Ps. 36, 7. g) Ps. 80, 11. h) Cant. 8, 6. i)

indicari et grammatici hebraeorum, i) ad *Ionam* monuere: כל דבר שרוצה להגדילו סומך אותו לאל Sed sunt, qui in his semper significationem causalem et primariam vrgeant: non negem, in nonnullis respici ad illam: Vt in illo *Ionae* Niniue dicitur עיר גדולה לאלהים i. e. urbs maxima, a Deo, ad istum magnitudinis gradum euecta k): in ceteris exemplis nescio, an aliquid maius, quam quod nos per superlatiuum exprimimus, significetur, et an sic, more quorundam, sit philosophandum. Eadem et videtur ratio formarum loquendi graecarum: κινδυνον κινδυνεύειν, μάχην μάχεσθαι et latinae: pugnam pugnare, aliarumque his similem: quas si exigas ad nostram linguam, emphaticas iudicabis: sed, ut iam *Clericus* l) ex *Eustathio* et *Corintho* monuit, non est in iis argutandum: ut intelligi vel ex adiectiuo, his formis subinde addito, potest: veluti apud *S. Lucam*: ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Quid opus erat adiectiuo, si in illo iam timor maximus indicabatur. m) Addemus unum exemplum quod, quam male intellecta verba, et a nostris linguis recedentia, emphasium fingendarum copiam faciant, demonstret. Francogallus quidam, auctore *Huetio*, verba libro I. Maccabaeorum καὶ ἡσύχασεν ἡ γῆ ἐνώπιον αὐτοῦ, n) sic interpretatus est: La terre se tut deuant Alexandre: quasi terra, per figuram, submisit se erga Alexandrum victorem et debellatorem gesserit: Verba francica sunt emphatica, sed graeca neutiquam: significant enim: terra pace fruebatur. Haec ut opinor, demonstrare possunt, haec

i) v. Kimch. et Abarbanel. ad *Ion.* III, 3. k) Pfeiffer. *Thef. Herm.* c. VII. p. 319. l) A. C. P. II, S. I, 4. m) Plures istiusmodi formas, graecis latinisque frequentes reperies apud *Barnes.* in *Euripid. Iph.* in *Aul. A.* V, v. 1182. n) 1. Macc. I, 3.

haec vitia, ut supra monui, e fonte impuro versionum, et non satis intellecta indole linguarum, hauriri, valdeque lubricum esse, semper recta incedere via. Dulcius ac purius, ut ait noster *Glassius*, ex ipso fonte bibuntur aquae: nonne satius est ex eo, quam ex illis riuulis haurire?

XV.

Clericus quidem, in arte Critica o), regulam proposuit: *Clerici regula de emphasi, cum aliquot ei subiectis exemplis sub examen vocata.* Multa videri in versionibus emphatica, quae in ipsis fontibus nullam habeant emphasin: sed nescio, an subiecta exempla ei satis respondeant: de forma loquendi *מות תמות*, p) quam emphaticam esse negat, paucis videamus. Primum quidem, magnam exemplorum molem, ad impugnandam horum verborum *ἐμφασιν* coaceruat: quod omnino non reprehensione dignum iudicem: in emphasibus enim iudicandis, usus loquendi, ut supra dictum est, est consulendus: sed, si nolimus *Φράσιν* aliquam emphaticam iudicare, propterea, quod aliis locis linguisque non sit, nec contextum orationis, qui tamen maximum dat rei momentum, in consilium adhibere: maximopere errare videmur. Formam ipsam loquendi comparat cum graecorum *ἀγοράς ἀγορεύειν*; eiusdemque constructionis exemplum ex *Genesi* q) affert: sed quod huic rei dirimendae non aptum videtur: non enim quaeritur: an in vniuersum haec loquendi consuetudo cum Infinitiuo et Futuro eiusdem verbi sit emphatica; quod nemo facile dixerit: sed an in *Mosis* loco laudato: r) quod neminem, qui velit attendere ad personam loquentem, Deum, iram minantem in re grauissima, negaturum esse

E

o) P. II, S. I. c. IV, reg. III. p) *Gen.* II, 17. q) *Gen.* II. 16. r) cf. *Vossium* I. O. L. IV, c. XII, X. p. 234.

esse credo : ut et semper summis Theologis est probatum. Simili modo vim verborum Ieremiae : s) **נְתַתִּי אֶת תּוֹרַתִּי בְּקֶרֶב** eneruare conatus est : ut ille auctor est, sensus est hic : Deum effecturum, ut Israelitae teneant legem suam memoriter, nec monitore indigeant : cuius interpretationis stabiliendae causa, laudat locum *Pauli* : t) **ἐξέγον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν** - sed haec explicatio, pio lectori totam orationis connexionem intuenti, neutiquam probari poterit, et exempla, pro hac sententia laudata, huc nihil facere videntur. Paucis, quid rei sit, videamus. *Paulus* non docet, legem sine doctore facile disci, memoriaeque mandari posse : essetne haec sententia *Paullo* digna? sed, cum Iudaeos, tum religionis christianae expertes, legem non obseruasse, euincit. Quibus verbis eorum dubitationem, qui, remotos a vera cognitione Dei nullam legem scriptam habuisse, obicere possint, profligat, eosque tamen legem, a Deo omnium animis inditam habuisse, confitentiam, iudicium scilicet bene et male factorum, cogit. Dixerat enim in superioribus : **τὰ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα** sc. **γραφτὸν, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῇ, καὶ ἑαυτοῖς εἰσι νόμος**, ideoque eos **ἀναπολογήτους** esse demonstrat. Academici et Stoici v) iam agnoscebant, semina virtutis innata esse : at ille *Clericus*, sacris initiatus christianis neutiquam? Loca *Iosephi*, x) *Clerico* y) laudata, verbis *Pauli*nis potius conuenire, quam obesse videntur : quae si ex mente *Clerici* veritas, frigidum sensum praebent : ut is : **καλὸν γὰρ ταῖς ψυχαῖς ἐγγραφεύτας αὐτοῦς** sc. **νόμους**, καὶ

s) c. XXXI, 33. t) Rom. II, 15. v) Quintil. II. O. L. II, 20. p. 203. et Turneb. x) L. II. contra Apion. p. 1072. ed. Gen. et A. I. L. IV, c. 8, §. 12. y) A. C. P. II. S, II, c. IV, p. 166.

καὶ τῇ μνήμῃ φυλαχθῆναι : praeclarum est enim, leges memoriae mandatas, memoria tenere : cum potius haec verborum vis sit : praeclara res est, leges animo inditas, infixas, animo semper reputare, siue de iis semper cogitare. Haec tantus Vir! quid speramus facturos esse indoctiores *Clerico*?

§. XVI.

Vsum loquendi dicebamus in superioribus necessarium esse ad iudicandas emphases : sed mutatio reipublicae, institutorum, rituum, religionis, tantam in eum vim habet, ut facile appareat, quam caute et circumspecte hac in re versandum sit. Verba reperiuntur, quae a diuersa reipublicae forma, temporibus, et disciplinis, suam accipiunt potestatem. Quae si non animaduverteris, locis multis sensum tribues, quem vere non habent. Verbum libertatis vel apud Romanos, pro diuerso reipublicae statu, vel ampliore vel arctiore habet vim. Temporibus enim liberae reipublicae nil honorificentius romano homini, libertate esse poterat : nemo est, quin, lecto vel *Cicerone*, sciat, quam multa hoc nomine debeant cogitari : quis autem, cum esset nulla respublica, hanc huic verbo vim subiiciat? Iam alia **ἐλευθερία** est Stoicorum, alia Christianorum, alia eorum, qui e seruitute in libertatem vindicantur : Hinc Iudaei vim verborum Opt. Seruatoris, z) **ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς**, male intellexerunt. Si Stoici sapientem **ἐλεύθερον** dicunt ; et ea cogitari debent de sapiente, quae Poeta hisce pluribus exprimit : a)

Virtus — regnum et diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum
Quisquis ingenteis oculo irretorto

Spectat acervos:

E 2

a) Io. VIII, 32, a) Horat. L. II, od. 2.

et

b)

et de ἐλευθερίῳ eadem, quae Stoici apud *Epictetum* b), et *Arrianum* c): εἰς ἐμὲ οὐδεὶς ἐξουσίαν ἔχει, ἡλευθερωμαὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐγνώκα τὰς ἐντολάς, οὐκέτι οὐδεὶς δούλαγωγῆσαι με δύναται. Hac cautione neglecta, emphases mirae existunt: qualis illa est, quam quidam d) verbis δούλου Ἰησοῦ Χριστοῦ tribuit ex Iustinianeis Institutionibus: cum respondeat τῷ רַבִּי hebraeorum, nihilque eorum, quae ille quidem dixit, cogitari debeat. Simili modo Iustitiae verbum e) apud Romanos et Christianos, diuersam vim habet: hinc, qui apud Latinos scriptores eandem huic verbo vim ac Christiani subiiciat, fallatur necesse est. Eiusmodi est et ἀληθείας vox f): cuius emphasin Pilatus, expertus christianae religionis placitorum non intelligebat. Verbum Christiani, a primis P. C. N. seculis notionem accessoriam accepit, quae subinde, pro temporis et contextus ratione, locis quibusdam est subiicienda: significat enim capitalem et pestiferum virum, a quo nullum flagitium a corpore, nullumque facinus abest. Vnde *Zosimus* Constantinum M., quod Sacris Christianorum esset initiatus, tam atris coloribus adumbravit. Sic Stratonica g) Paullinae de Polyuctis transitu ad religionem christianam:

--- Polyucte, Nearque
Les Chrétiens ---
id est, ut paullo post Stratonica:

C'est

b) Enchir. c. XXVI. c) L. IV. c. VII. p. 624. ed. Vpton.
d) v. Ven. Ernesti prolus. de vanitate philos. in int. N. T.
e) Cler. A. C. P. II. S. I, c. VI. p. 195. f) Io. XVIII, 38.
v. hac de re Mosheimii cogit. de Int. et emend. SS. litterarum,
ubi exemplis docet, quam doctiss. Viri, contra hanc observationem impeerint §. VII, p. 225. g) Cornel. Polyuct.
A. III, Sc. II. T. II. p. 379. et 81.

h)

C'est l'ennemi commun de l'état et des Dieux,
Un méchant, un infame, un rebelle, un perfide --
Multi in pluribus exemplis afferendis esse possemus: sed haec vel ostendere possunt, quam difficile sit hoc respectu, emphases iudicare vel propterea, quod non omnes penitiorum linguae cognitionem habent: et si habent, tamen propter imbecillitatem ingenii, ut exemplis doctorum constat, ab errandi periculo non sunt liberi.

§. XVII.

Neminem fugit, esse vocabula et particulas, quibus nomen emphasis κατ' ἐξοχὴν tribuant: sed, quod haec ^{particula-} ^{rum, quas} observatio non tam constans est, ut nunquam scriptores, ^{vocant em-} ^{phaticas, in-} praesertim sacri, ab ea recedant: valde impeditum est, ^{constans usus.} interdum iudicare, an istiusmodi voces emphasis habeant. Nemo ignorat, iudicio, multo usu subactum opus esse, ut singulis locis, quid sit rei, accurate videas. Et haec inconstantia usus, una causarum esse videtur, cur tam fictae emphases sint prolatae. Hebraei repetunt subinde idem nomen cum ἐμφάσει: h) sed ea in omnibus repetitionibus minime locum habere videtur: ea virtus sine dubio orationi est tribuenda tum, cum affectus insignis elucet. Sic *Davidis* verba, i) siue potius dulcissimi Liberatoris: אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵינוּ emphatica sunt, ut et *Ieremiae* triplex repetitio τοῦ ἁγίου. Similis ratio est τοῦ ἁγίου demonstratiui, k) cui nomen est emphatico; sed eius usus non est idem in omnibus locis: ut vel ex *Aggaeo* l) vate intelligi potest, qui templum Salomoneum, ante tot annos flamma absumtum

h) v. Glaff. phil. S. L. III, Tr. I, c. V. i) Ps. XXII, 1. k) Glaff. phil. S. L. III, Tr. II, c. VI. l) Agg. II, v. 3.

m)

sumtum, dicit **הבית הזה הראשון**: ut Cl. Reizius, m) probante Schoettgenio, de hoc ה notauit. Particulae ἰδὼν hebraeorum הנה respondent, emphasin tribuunt, et recte quidem: sed, qui omnibus in locis V. et N. T. huius voculae emphasin reperiatur; sane, se eius rectum usum ignorare, fateatur necesse est. Vis huic particulae tum demum inesse videtur, cum nobis aliquid praeter spem et expectationem euenit. Vt in illo Matthaei: n) ἰδὼν μὲν οὖν ἀπὸ ἀνατ. παρ. εἰς Ἱεροσ. - - Sic et latinorum adhibetur ecce: ut in illo Ouidii, o) cum Callisto, pudore amisso, Dianam conspiceret:

Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Maenalon ingrediens - - -

et locis quam plurimis. Similis ratio est aliarum particularum, quibus nude nulla est emphasis: ad affectum enim est respiciendum. Quid enim ex illo: p) *Particulae emphasin suppeditant*: intelligi potest? verum quidem est, esse particulas emphaticas: sed quatenam tandem? At id pro certo definiri non potest. Ratio contextus est hac in re habenda. Sic τὸ nempe in illo Ouidii emphaticum videtur, ubi ait Medea: q)

Nempe pater faeuus, nempe est mea barbara tellus.
reticentur enim quaedam: et τὸ nam in illo: r)

Nam quis te, iuuenum confidentissime nostras
Iussit adire domus.

Ex

m) v. Diff. de gloria Domini Messiana T. II. Hor. Hebr. Schoettg. insertam. p. 736, et 37. n) Matth. II, 1. o) Metam. II, 442. p) v. Rambach. Instit. Herm. S. L. II, c. VIII. p. 327. q) Met. VII, 53. r) Virg. Georg. IV, 445. de pleonismo v. Quint. I. O. IX, VII, 812. id, ut alio loco quoque dixi, cum superuacua oneratur adiectione virium dicitur: cum autem auget, manifestam sententiam. cf. Turneb. ad Quint. IX, III, p. 803.

Ex his constat, quam lubricum sit, ex inconstanti verborum usu eruere emphases: ut exempla doctorum quorundam, non caute et circumspecte hac in re versantium, docent.

§. XVIII.

Tertium locum difficultatum ponebamus in praecipis, super hac re non satis accurate, et ad intelligendum et ad iudicandum, scriptis. Veremur quidem, ne vituperandis doctorum virorum laboribus, hanc in rem impen-^{Tertius locus difficultatum praecipis super hac re non satis accurate scriptis continetur.} sis, in multorum incurramus reprehensiones: sed, cum id iudicium non nostrum, sed aliorum summorum Virorum, nominatim VEN. ERNESTI s) sit: aequis harum rerum iudiciis, non arrogantiae nomine suspecti videbimur. Omnino autem non mirandum est, si in re tam difficili, praecepta ad iudicandum, non satis idonea, sint scripta. Cognitione enim linguarum antiquarum iusta atque accurata, ut supra dictum est, usu et exercitatione longa, ingenio sagaci et subtili est opus, ut notae, ex quibus singulis locis iudicari possit, certae adiciantur. Commune vitium est canonum quorundam, ad rem philologicam explicandam scriptorum, ut nimis sint vagi et generales, adeoque, si eos ad loca scriptorum transferre velis, nullam certam exhibeant notam: ut Viri doctissimi de nonnullorum praecipis, ad iudicandas aestimandasque varias lectiones V. et N. T., omninoque de iis, ad interpretationem sacrarum litterarum pertinentibus monuere. Ex quibus intelligi potest, eos, qui aliquid in hoc genere litterarum videre gestiant, hisce regulis vix posse accurate

s) Disp. de diff. Int. gr. N. T. p. 28. et Mosheim. de Int. et emend. S. litt. §. V.

rate iudicare, quid sit rei. Praecepta accurata, etsi notis emphasium certis, accommodata ad usum loquendi scribantur, ut, quibus locis insint, quomodo in quaque lingua earum sit usus, doceant: ut monuit VEN. ERNESTI: t) ingenue tamen Viri doctissimi fatentur, rem non esse omnibus numeris absolutam atque perfectam. Ratio est in promptu: nemo enim nescit, in linguis, ab inconstantia et consuetudine vulgi pendentibus, nihil posse tam accurate definiri, ut non interdum discessio fiat. Si omnes locos, siue fontes, ut vocant, ex quibus emphases hauriri possent, ut et praecepta, iis reperiendis scripta, animo perlustraris: concedas necesse est, ea non posse ad singulos locos transferri. *Ἀρχήν* sola illam lacunam aliquo modo explere potest. Qua quidem, ut et ceteris praesidiis, quae recensuimus, quotusquisque tandem est praeditus? Fingamus, multos istis rebus esse instructos: num credamus, et eos nunquam errandi periculo esse subiectos?

§. XIX.

§. superior;
exemplis illustratur.

Vt eo melius, quae in superioribus diximus, intelligentur, age, praeceptis aliquot, emphasium intelligendarum causa scriptis, videamus, quam destituta sint illa nota, earum in singulis locis iudicandarum, et quantae difficultates lectoribus inde oriantur. Dicunt, repetitionem duorum substantiuorum ad emphasim designandam poni: u) item: duo substantiua vel synonyma vel disparatae significationis coniungi, quorum alterum vicem substantiui sustineat, eiusque significationem habeat, cum

ἐμφάσει.

t) ibid. u) Glaff Phil. S. L. III, Tr. I, can. VI.

ἐμφάσει. Iam quis est, qui ex his possit ubique iudicare, an emphasis verbis hacce constructione positus, insit? de priori praecepto supra iam diximus; x) alterum, si quis velit ad omnia loca, ubi *ἐν διὰ δυοῖν* occurrit, transferre: sine dubio fallatur necesse est. Quid enim est emphaticum in illo *Virgilii* y)

- - - Pateris libamus et auro
aut in illo *Paulli* z) *δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολήν*
aut illo *Iobi* a) *רממה וקול אשם* Notissimum enim est, hebraeos propter paucitatem adiectiuorum uti substantiuis? quod et de scriptoribus N. T., hebraicam consuetudinem sequentibus, tenendum est: graeci et latini, an emphasin singularem illam quaerant, valde dubito. Idem et de illo canone dicendum b): Saepius abstractum pro concreto, seu substantiuum pro adiectiuo, cum insigni emphasi et energia ponitur. Hinc et nolim locum *Paulli*: c) *Τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν ἡ. τ. λ.* emphaticum putare: verbum *ἁμαρτίας* enim vel ex consuetudine linguae sanctae pro *ἁμαρτωλός* est positum d): vel quod magis placet, totus locus sic interpretandus est: Deus, Christum, humanis carentem vitiis voluit esse victimam, qua scelera hominum expiarentur: ut intelligi potest, ex *Leuitico*: e) ubi *οἱ ὁ ἱηουὴ* verterunt: *ἐκαθάρισεν αὐτὸν*: quod *Cocceius* interpretatur: *ἐποίησεν αὐτὸν καθαρισμόν*. Iam verissimum est, pluralem *ἐμφατικῶς* pro singulari interdum poni, ut exemplo insigni *Oedipi Sophoclei* intelligi potest: f)

F

x) §. XVII. y) Georg. II, v. 192. z) Rom. I, 5. a) c. IV, 16. b) Glaff. phil. f. l. c. can. VII. c) 2. Cor. V, 21. d) ut Amos. IX, 8. ubi *οἱ ὁ* habent *τῶν ἁμαρτωλῶν* e) c. IX. 15. et aliis locis. f) Oed. Tyr. V, 1417. cf. Long. Scet. XXIII, et XXIV, p. 94. ed. Pearce.

- - - ὧ γάμοι, γάμοι - - -
 ΕΦύσαθ' ἡμᾶς - - -
 - - - καὶ πεδείξατε

Πατέρας, ἀδελφούς, παῖδας - - -

Nemo tamen hanc regulam ad omnia transferre potest loca : quid enim est emphaticum in illo ; οἱ ἄγγελοι ἐν τοῖς οὐρανοῖς. g) D. Matthaeus enim ἐν οὐρανῷ ponit ? Ex quibus efficitur, valde difficile esse, non modo istiusmodi praecepta, characterem claritatis habentia, propter infinitam locorum dissimilitudinem constituere : sed et ex vage positis, lectorem relinquentibus dubium, rem intelligere, de eaque recte iudicare.

§. XX.

In parte grammatices etymologica, non raro emphaticum vestigia conspici, dicunt : h) quod omnino non negemus : sed quiuis animaduertit, quam ambigua et incerta sint verba : non raro. Haec profecto, ut et illa : non facile, ad intelligendum et iudicandum nihil conferunt. Glassius i) quidem noster dicit : saepius abstractum pro concreto cum insigni emphasi poni, ut et alii, nominatim Rambachius : sed notas, quas vocant characteristicas, hi Viri doctissimi non adiecere. Quare, cum a nemine, quod equidem sciam, regulis sint additae ; plurimi, non attendentes ad usum hebraeorum, perpauca, ut notissimum est, adiectiua habentium, in istiusmodi locis emphases reperiunt, quas ipsi hebraei, si in vitam redeant, vix sint intellecturi. Longe alia est ratio huius loquendi consuetudinis in graeca, latina aut

g) cf. Glass. l. c. can. XXVI. prior locus est Marc. XII, 25. alter Matth. XXII, 29. h) Rambach. Inst. H. S. L. II, c. VIII. §. 8. i) Phil. S. L. III, T. I, ca. VII.

k)

aut vernacula, quam in hebraica lingua : graecos enim et latinos nulla inopia adiectiuorum, sed elegantiae et ornatus studium, ad hunc usum impulit : veluti Thibbe Ouidiana ἐμφατικῶς : k)

Sed postquam remorata suos cognouit amores. Sine dubio amores verbo magnitudo amoris indicatur : hebraei autem, eorumque sequaces, ob paupertatem, vel saltem consuetudinem et usum

Quem penes arbitrium est etius et norma loquendi, sic loqui solent. Ille usus loquendi nobis oculis praefixus esse debet, ne plus aequo in verbis quaeramus : contra quam cautionem tamen et intelligentes peccant. Sic, notante Clerico l) res ipsae, abstracte spectatae, a rebus ipsis distinguuntur : sed, si accurate eiusmodi loquendi formas intuearis ; earum veram vim facile deprehendes. Essentia et natura Dei apud latinos, nil aliud significare videntur, quam Deum ipsum, ut ideo inscriptionem librorum Ciceronianorum de natura Deorum sic interpretandam esse putem, ut et omnes locutiones, his similes : ut βίη ἡρακλεῖν, m) Περὶ αἰμοῖο, i. e. Herculem, Priamum. Quae cum non venirent in mentem Barbio, n) Viro Summo, numen Iunonis ab ipsa Iunone distinxit : cui verbo tamen nulla peculiaris emphasis erat tribuenda, ut plurimis Virgilii et Ovidii locis constat.

§. XXI.

Nulla autem via magis lubrica ad inuestigandas emphases videtur, quam quae nos ad etymologiam ducit, et, ex sententia nonnullorum o) largum emphaticum prouentum

F 2

sup-lax, quare &

k) Metam. L. IV, v. 137. l) A. C. P. II. S. II, c. V, p. 424. m) v. Plutarch. ἐκ τῶν βίον ὁμῶν p. 274. Homer. Castalion. n) in anim. in Rutil. Itiner. v. 328. o) v. Rambach. Inst. H. S. L. II, VIII, §. VIII, et IX.

p)

suppeditare dicitur. Sed illa huic rei parum videtur lucis affundere: et, si semper insistas in ea, verendum, ne intelligentibus sis irrifioni. Fuerunt semper, qui huius rationis limites transirent: ut *Quintilianus* p) eos, qui nimia affectatione ea usi erant, ridet. *Varronem* constat tres libros ad *Ciceronem*, totidemque ad *Septimium* scripsisse: et non defuerunt, qui omnia pene verba ad etymologiam reuocarent: ut exempla in laudato *Quintiliano* multa reperiuntur. Post *Fabii* aetatem, hunc morem, usque ad nostra tempora obtinuisse, quis ignorat? Quam fallax autem haec indagandarum emphasium ratio ex etymologia sit, vel exinde patet: quod in omnibus linguis verba inveniuntur, quorum vis prima, vel ab inconstancia vulgi mutata, nil vel parum similitudinis cum ceteris significationibus habet: ut solarii verbo constat: q) vel, quorum propria potestas tractu temporis intercidit: vel, quorum radices, ut in hebraica, non sunt in usu, sed ex linguae affinis sunt petendae: vel quorum denique vis tam insolens est, ut deriuatorum significatio, multum a radice vi discrepet. Non est, ut hoc ex hebraica lingua pluribus ostendam, quam constat multas radices amisisse: quae, etsi in linguae affinis, veluti Chaldaica et Arabica reperiuntur, tamen aliquid contorti habent interdum cum deriuatorum potestate, nedum si emphases ex iis velis indagare. Notum est τὸ כרוב a כרב Chaldaeorum, Syrorum et Arabum deductum, r) quod arandi et simulandi vim habet: sed quam contorte etymi rationem a boue aratore sumunt, ita ut tota figura ab uno animali denominetur? Et eiusmodi sunt alia. Simile verbum est ὁρδοτομῆν, s) quod recte tractan-

p) I. O. L. I, c. VI. p. 80 - et Intt. q) v. Ven. Ernesti prolus. de Solariis. r) v. Coccei. in Lexic. s) 2. Tim. II, 15. v. Deylingii ὁρδοτομῆν τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας in obs. miscell. p. 618. praesertim. §. X, et XV.

tractandi potestatem habet, et in quo, quod propriam vim amisit, non est argutandum. Sunt, qui ex hoc fonte verbo διακόνου emphasin tribuant: sed seuerior Catone, vix se a risu temperabit. Venuste magnus ille *Moshemius* t) hanc in rem: „Vides verbum διάκονος? reconditae significationis vocem! deriuatur a κονέω festino: id igitur vel ipsa vox indicat, in expediendis Dei mandatis tarditati locum non esse debere. Eadem dici videntur de verbis συναγχνίζομαι, κολλάομαι, et de multis aliis. Nil tamen difficilius videtur, quam praepositionum in compositione verborum potestatem eruere, quae saepe male, vel non satis accurate definiri potest. Saepe composita non habent ampliorem vim simplicibus; quod tamen non satis exercitati vix persuaderi sibi patiuntur. Quantam vim haec obseruatio in interpretatione habeat, ex S. *Crellii* exemplo intelligi potest: ille enim raptum suum Christi in Coelum et ex verbo ἐξαπέστειλε v) demonstraturus erat, urgens praecipue praepositionem in verbo. Sed hanc vanam et ineptam interpretationem praeclare confutavit *Moshemius*. x) Verborum compositorum vis optime ex aliorum locorum, si fieri potest, collatione, intelligi potest: qua arte neglecta, incautis copia est multarum argutiarum excogitandarum. Succurrit locus notissimus y) *Homeri*:

πολλὰς δ' ἰφθίμους ψυχὰς αἰὶνι προΐαλεν.
ad quem *Clarckius*, laudatis *Euripidis* *Virgilii*que locis, huic formae loquendi utcunque respondentibus: „Quae omnia „emphasin vocis illius (προΐαλεν praemature misit,) minus attigere: at VEN. ERNESTI contra: sed illi talem emphasin

t) in Cogit. phil. de eo quod iustum est, circa litt. S. ex prof. auctoribus int. §. V. v) Gal. IV, 4. x) in diss. de raptu Christi in Coelum §. VIII, p. 376. Synt. disert. y) II. 3.

„sin in hoc versu non videntur agnouisse. Il. ε quidem „v. 190. clarum est, πειράπτειν nihil aliud esse, quam „ιδάπτειν. Praepositiones in compositis, nimis pronos faciunt viros doctos ad emphases fingendas. Haec illi. z)

§. XXII.

Aliae regulae
ex parte
gramm. ety-
mologica ex-
penduntur.

Singulas regulas examinare, nimis longum foret; quippe cum iustum volumen isto examine compleri posset: pauca modo, ad demonstrandam nostram rem apta, adiciemus. Sunt, a) qui dicant, doctrinam de litteris, quam orthographiam vocant, aliquas emphases interpreti sacro polliceri: sed nescio an hic fons sit purus, et an Iudaei et hac in re imitatione sint digni, cum verba ieiune ad sensum mysticum inueniendum, detorquent: ingeniosa potius, Neumannianae sententiae amatores proferunt, quam vera. Veluti cum vocabuli בִּשְׁר b) singulis litteris arcanam quandam tribuunt vim. Quod etiam dici posse videtur maximam partem de Iudaeorum Cabbala. Plurima exempla, in Glassii Philologia sacra c) et Schoettgenii d) Horis hebraicis obuia, huius rei vanitatem satis ostendere possunt. Iudaei v. c. ex verbis Abrahami e) אֱלֹהִים יֵרָאֶה לוֹ . si primas respicias litteras, אֵל אֵל vident: unde probare fatagunt, Abrahamum iam in ore habuisse, et Isaaco indicasse, quodnam futurum esset sacrificium. Iam ex pronomibus possessiuis, loco primitiuorum positis, et eliciunt emphases: ut ex illis Optimi Liberatoris: ἐμὸν βεῶμα

ἐξιν --

z) omnino de hac re consuli potest Cl. Abresch. in Lectt. Aristaeon. qui vim praepositionum in compositis praeclare docuit v. c. L. I, p. 49, 289, 290, 91 et subinde. a) v. Ramb. I. Herm. S. L. II, c. VIII, §. VII. b) Ramb. d. l. c) L. II, p. I, Tr. II, Sect. III. d) Hor. Hebr. T. II, de Messia c. IV. e) Gen. XXII, 8. cf. Schoettg. l. c. p. 56.

f)

ἐξιν -- sed quis animaduertat singularem vim in illo Agamemnonis: f)

-- Καὶ ἐμὸν λέχος ἀντιόωσαν?

Sic et non agnoscendam putem emphasin in participiis loco substantiuorum adhibitis v. c. cum vocatur diabolus ὁ πειράζων g); sic enim hebraei loqui solent. Multi et in εἰς pro ἐν posito, emphasin inueniunt: quod valde dubito: et istiusmodi sunt multa, quae non satis accurate dicta videntur, sed quorum confutationem praetermittimus. Figuras, cum grammaticas, tum rhetoricas aliquid ad emphasin facere, rectissime praecipunt: sed nemo, euincet, in omnibus locis, quibus figurae insunt, emphases esse quaerendas. Enallage temporum singularem interdum vim orationi conciliat: imagines enim rerum absentium ita repraesentantur animo, ut eas oculis quasi cernere videaris h): sed neminem, paullo intelligentiorem esse puto, qui huius figurae virtutem in omnibus locis vrgeat, praecipue in narrationibus historicis, tenui oratione scriptis, ubi ex narrandi consuetudine saepissime praesens pro perfecto ponitur. Quis illa v. c. Caesaris, i) „postero die castra ex eo loco mouent; idem Caesar facit, ἐμφαιτικά putet? Sunt tamen, qui in Matthaei verbis, k) τότε ἐρχεται Ἰησοῦς, videant aliquam vim singularem: Christi abitum enim ad montem oliuarum ita describi aiunt, ut scriptor sacer illum quasi praesentem videat.

§. XXIII.

Lubricus et iste est locus, qui ad eruendas emphases, composita verba in partes, ex quibus conflata sunt, resol-

f) Il. ε, 31. g) I. Thess. III, 5. h) cf. Quint. I. O. L. VI. c. II. p. 523. et Longin. περὶ ψ. Sect. XV, p. 62. et ad eum Pearc. loc. in hanc rem insignis est apud Virg. Aen. XI, 633. i) B. G. L. I. c. 15, k) Matth. XXVI, 36. cf. Ramb. I. H. S. p. 335. d)

resolui, et ad propriam vim respici iubet 1): sed scriptores, si verba tropice adhibent, aegre istas argutias, quas multi inde petunt, intelligi volunt. Tropi enim necessarii, vel ornatus causa positi, non plus propriis valere videntur, ut infra paucis videbimus. *Rambachius* quidem m) vocabulum *πληροφορίας* eiusmodi fiduciam, qua animus velut plenis passis velis in Christum portum salutis feratur, significare dicit. Sed dubium est, an Apostolus n) istiusmodi cogitarit: satius esse videtur, verba *πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος* hebraicum sapientia sic interpretari: ut spes vestra fiat certior, siue certissima. In concionibus quidem, ad excitandos bonos motus, istiusmodi emphases piae ferri possunt: sed neutiquam in interpretatione. Idem et de verbis *ἐξαπατᾶν*, o) *συναντιλαμβάνεσθαι* p) dicendum videtur: in praepositionibus enim, quibus verba componuntur, non argutandum esse, supra dictum est. q) Praepositiones in compositis et in sacris literis abundare, vel constat ex illo *Paulli*: r) *τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν*: quae sequenti versu Apostolus sic enuntiat: *ὅτι κατὰ Θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων*. Mirandum sane, fuisse, qui in illo *Paulli*, s) ubi, qui in hac vita Christo tantum confidunt, dicuntur *ἐλεεινότεροι*, plus iusto philosopharentur: innui enim aiunt, nostras miseras, cum omnibus omnium hominum miseriis, in vnum cumulum congestis, comparatas, reliquis omnibus esse grauiiores. Res quidem est vera, sed ex his verbis non elici potest: manifestum enim est, comparatiuum pro superlatiuo esse positum: ut et *B. Lutherus* haec verba conuertit.

1) *Ramb.* p. 331. m) *ibid.* l. l. n) *Ebr.* VI, 11. o) *Rom.* XVI, 18. p) *Rom.* VIII, 26. q) *vid.* Cl. Schvvebel ad *Onofandr.* c. XVI, p. 70. et §. XXI. r) *Rom.* VIII, 26. et 27. s) *1. Cor.* XV, 19.

uertit. Difficilis est et ille locus, qui ex antiquis ritibus, verbis suum pondus addi, praecipit. Incertum enim saepe est, an scriptores sacri ad ritum aliquem antiquum spectarint: ut in illo notissimo t): *ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυήριον*. -- multi hic sacra Cereris vident: cum tamen per *εὐσεβείαν* melius doctrina christiana intelligi possit: et, si demus, alludere interdum scriptores sacros ad quosdam ritus, ut negari nullo modo potest: cauendum tamen sedulo est, ne positos limites transiliamus. Quod quam difficile factu sit, intelligentes sciunt. Quis enim nobis persuadere potest, scriptores sacros spectasse ad hunc vel illum ritum in locis dubiis et controuersis? Eleganter *Moshemius* v) noster ridet istiusmodi homines doctos. „Mox ille graecos volitare uidet: mox cum luctatoribus congreditur! mox in Olympicis ludis de palma certat. Ex his intelligi posse puto, quam magna circumspectione et in hoc loco, de praeceptis emphasium, opus sit: hinc et ostendisse, quod volebamus, credimus, perdifficile esse ex praeceptis vulgaribus emphasium iudicium.

§. XXIV.

Sed animo fingamus, praecepta optima iudicandis emphasibus esse scripta: neminem tamen praeterit, non minus impeditum esse eorum usum, quam ipsa praecepta. Quin, non absolum est dicere, usum longe difficiliorem esse ipsis praeceptis. Etenim nemo est, quin intelligat, opus esse summo ingenio et iudicio, longo usu exercitato, ut quouis loco tibi succurrat, quo hoc vel illud praeceptum transferas, et, quid rei sit, videas. Sed quotus tandem quisque est, qui illa *ἀγχινοία* sit praeditus! Mirandumne si pauci aliquo numero sint Critici? Ingenium autem iudicio nisi tam arcto necessitudinis quasi vinculo iunctum sit, ut vtraque

G

vis,

t) *1. Tim.* III, 16. v) in cogit. phil. de eo quod iustum est circa litt. sacr. ex prof. Scriptt. int. §. V. insertis synt. diss. ad Sanct. discipl. pertinentium p. 200.

w)

vis, auctore Popio w), ad mutuū adiutorium amicas manus sibi dare videatur: nulla res, paullo sublimior, aliquid lucri capiet. Sed plerumque haec duplex animi vis, more mariti et coniugis, ut ait Popius, maxime discors esse videtur. Quae cum ita sint, non mirandum, si fuerint, qui, etsi tantam eruditionis laudem habebant, ut facile inter principes eruditionis numerarentur, nihilo fecius tamen, destituti ingenii praestantia et facilitate, non tantum, ut optandum erat, vsum eruditionis suae facere possent. Longe facilius esse videtur, regulas et observationes scribere: sed easdem transferre ad sua loca, interdum et non possunt Viri doctrina et ingenio praestantes. Qui vsum doctrinae cum in aliis rebus sit haud facilis, multo difficilior esse videtur, in rebus, sensu aliquo delicatiori percipiendis, ut in doctrina de emphasibus. Vnde et Longinus dixit verissime x): τῶν λόγων κρείσσιν εἶναι πολλῆς πείρας τελευταῖον ἐπιγένημα. Quam multi tamen iudicant, et vel nil, vel omnia vident!

§. XXV.

Quintus locus
difficultatum
est troporum
et figurarum.

Supereff ille locus, siue fons, quem rhetoricum vocant: ex quo innumeros emphasium riuulos emanare posse putant: sed neminem tam difficilem in concedendo esse credo, quin der, hunc locum esse maxime fallacem, ut vel intelligitur, ex diffensione doctissimorum Virorum, et lapsu eorum, qui hac intelligendarum emphasium via sunt abusi. Non est omnino verum, quod Clericus y) dicit, sermone recentiorum rhetorum ἐμφατικά dici vocabula et loquendi formulas, quae ideo adhibeantur, ut plus significant quam propria; ideoque emphasin omnem quaerendam esse in tropis putat. Cuius sententiae et Vossium z) non poenitet. Sed supra iam diximus, Quintilianum a) agnoscere in vulgaribus verbis emphases: hinc Quintilianae b) definitionis verba de tropo: cum virtute, non significant, auctore suasoreque Clerico, c) σὺν ἐμφάσει; omnis enim tropus emphaticus esset, quod tamen longe secus est. Illa enim virtus non cernitur in sola

ἐμφά-

w) in Critic. tentamine v. 82. x) Sect. VI, p. 22. y) A. C. P. II, S. I, c. XI, p. 256. z) Inst. Orat. L. IV, c. XII. X, p. 232. a) L. O. VIII, 3, p. 710. b) VIII, 6. c) A. C. P. II, S. I, c. XI, p. 256. d)

ἐμφάσει et ἀνέσει, sed in suauitate, elegantia et ornatu: quibus omnibus lectores maiorem in legendo et audiendo voluptatem capiant. Hunc sensum autem verborum Quintilianeorum non esse, ut vult Clericus, ex alio loco eiusdem Fabii, d) ubi tropi reperit definitionem, intelligi potest: ibi enim verba: cum virtute, interpretatur: ornandae orationis gratia. Sed non omnis ornatus est emphaticus: reddit enim orationem plurimis in locis clariorem et suauiore, emphasis autem altiore. Addam insignem eiusdem Quintilianii e) locum, in quo ornatus et significantia siue ἐμφασίς disertis distinguuntur verbis: tropi enim, inquit, adhibentur vel ornatus, vel significantiae causa, quam augendi vim habere, supra dixerat. Quam variam adhibendorum troporum rationem si quis intuetur: facile mecum consentiet, locum ex tropis iudicandarum emphasium, esse perdifficilem. Cum enim, ut mox ostendetur, tropi, vel, quod propria verba defunt, vel vis prima tractu temporis intercidit, necessitate quadam, vel ornandae et variandae orationis causa usurpentur: nemini dubium esse potest, haud vulgarem linguarum cognitionem, ingenium, vsumque longum requiri. Facile quidem est, agnoscere tropum; sed eum sic intelligere, ut, an necessitate propter linguae paupertatem, an ornatus, aut augendae orationis causa sit positus, scias, penitioris cognitionis res est, quam modo, qui accuratam et reconditam harum rerum scientiam sibi pepereant, cognitam perspectamque habent. Quam rem tamen, quod multi, vel non satis intelligunt, vel saltem non ad eam attendunt, causam esse puto, cur tam multi proni sint, ad emphases ubique inueniendas.

§. XXVI.

Breuiter modo, quod in naturam et vim troporum non inquirimus, monebimus, hanc esse adhibendorum troporum rationem. Insignis est locus Ciceronis, f) dignusque, qui hic subiiciatur: Modus transferendi verbi late patet, quem necessitas genuit, inopia coacta et angustiis: post autem delectatio, iucunditas

G 2

d) I. O. L. IX, I, p. 756. e) VIII, VI, p. 743. f) L. III, de orat. o. 38.

cunditasque celebravit. Nam ut vestis frigoris depellendi causâ pre-
perta primo, post adhiberi coepta est ad ornatum etiam corpo-
ris et dignitatem; sic verbi translatio instituta est inopiae causâ,
frequentata delectationis. Cui loco alius *Quintilianus* g) iungi
potest, „transfertur nomen aut verbum ex eo loco, in quo pro-
prium est, in eum, in quo aut proprium deest. aut translatum
proprio melius est: id facimus aut quia necesse est, aut quia
significantius, aut, ut dixi decentius: necessitate rustici dicunt
gemmam in vitibus, et sitire segetes, et fructus laborare. Ex
his colligi posse puto, necessarios tropos locum propriorum ver-
borum obtinere: eorum enim loco ponuntur: iam quis quae-
rat in verbis propriis per se emphases? Eadem ratio quoque est
troporum, ornatus causâ inuentorum, qui animum mire dele-
ctant, remque clariorem et magis perspicuam reddunt. Si au-
tem emphasis altiore praebet sensum, et rem auget; ornatus
autem intelligendi subtilitati, ut et suavitati seruit: potestne
eiusmodi tropus, ab ipsa notione emphasis abhorrens emphati-
cus dici? Quod etiam dici videtur de tropis variandae orationis
causâ positus, et, ne lectoribus, una eademque forma sit tae-
diofa, inuentis. Istiusmodi tropi, quoniam nil differunt a pro-
priis (propriorum enim loco ponuntur) et emphatici non sunt
habendi. Hac consuetudine non modo profani scriptores, sed
et sacri utuntur. Sic *Homerus* h) uno loco notionem quaerendi
sive sciscitandi varie expressit: et *Ovidius* de Mida: i).

Attonitus nouitate mali diuesque misereque.

Effugere optat opes, et quae modo vouerat, odit.
notionem optandi per τὸ vouere expressit: quamquam *Scali-
ger* k) discrimen inter haec duo verba statuit. *Cicero* l) quidem
illa coniungit: Quid optamus a Diis immortalibus; quid voue-
mus? Plenus est *Cicero* istius ornatus, ubique est ropiosus, et
ut Nestor Homericus m).

-- ἡδυεπής;

g) I. O. L. VIII, 6. h) II. 2, 545. i) Met. L. VIII, 128. mire va-
riat et alii locis *Ovidius*; ut L. III. Trist. 12. quindecim versibus no-
nem diuersis modis illud: Veris iam initium est, expressit. k) de
subtilitate exerc. CCCX. cf. Schvvarz, obss. ad Mam. paneg. gen. p.
26. l) de natura Deor. I, 44. m) II. 2, 248.

-- ἡδυεπής -- λιγὺς ἀγορευτής.

Τὸν ἀπὸ γλώττης μέλιτος γλυκύον ῥέει ἀυδή.

Haec singularis pulcritudo cum in optimis graecis et latinis scri-
ptoribus sit obuia: exempla plura laudare superuacaneum duci-
mus. Sacri scriptores eandem variationem amant: hinc eadem
in hisce diuinis libris ac in profanis tenenda esse arbitror, quae
in superioribus monuimus. Sed sunt, qui verba illic tantum
significare putent, quam possint n): quod neutiquam tamen con-
cedi potest. Veluti S. *Pauli* verba o): ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ,
Φρουρεῖται τὰς καρδίας ὑμῶν, multi ἐμφατικῶς dicta esse
putant, et hanc τοῦ Φρουρεῖν vim ex alio loco Apostoli, ubi
de obsidione adhibetur, petunt. Sed *Paulus* semet ipsum ex-
plicat in epistola ad Colossenses, p) ubi eandem sententiam sic
enuntiat: ἡ εἰρήνη βραβεύετω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν i. e.
studium pacis Deo dignum, potestatem suam exerceat in animis
vestris. Hac vi τὸ βραβεύειν sumi notum est, ut et apud
Euripidem q): βραβεύς λόγου. Eiusdem autem sententiae,
quamuis subinde varie enuntiatae, in omnibus locis unus est
sensus.

§. XXVII.

Facile animo praecipere possum, futuros, qui me omnem
troporum vim eneruasse putent. Sed, auctoribus veteribus,
videor satis, pro instituti ratione demonstrasse, rem sic se habe-
re, ut et eius indoles flagitat, recentioribusque est probata.
Nemo inficias ire poterit, esse tropos emphaticos: *Quintilianus*
enim et *Longinus*, alique, exemplis quam plurimis docuerunt,
eorum quosdam augendi vim habere maximam. Sed scire, qui-
busnam tropis haec vis accedat, illud ipsum est, quod maxime
difficile esse putem. De figuris eadem dicenda esse arbitror: non
enim semper significantiae causâ usurpantur. Sunt tamen quae-
dam,

n) vt Cocceius; in eius interpretandi rationem inquit I. F. Buddeus
in Isag. hist. theol. ad Theol. vniuers. T. II, c. VIII, p. 1507. o)
Phil. IV, 7. p) Col. III, 15. q) Med. A. II, 274.

dam, quae mire augent, sed interdum male intelliguntur, ut λιτότης seu μείωσις : cuius vim Baylius in illo r) :

Aut illaudati nescit Bufiridis aras.

non intellexit, merito tamen a Clarkio s) est castigatus. Videntur et hoc in loco maxime ad παράδοξ, tempus, locum et omnino ad contextum : sagax lector, ingenii sui solertia deinde animaduertet, quod praeceptis non potuit definiri. Ex his igitur, quae de tropis delibauimus, intelligi posse puto, et hanc viam, ex tropis iudicandarum emphasium, impeditam esse, et propterea, quod nondum praeceptis accuratis, quibus agnosci emphases e tropis possint, munita est. Et istam rem, tam latissime patentem, regulis complecti, locis omnibus aptis, haud leue esse videtur.

§. XXVIII.

Conclusio.

Haec fuere, quae pro temporis ratione, atque ingenii tenuitate, doctis proponeremus : quae, si aequis harum rerum iudicibus non plane displicuisse intellexerimus : impense gaudebimus. Si qua huic disputatiunculae insint, quae doctis Viris probentur : VENERABILI ERNESTIO, VIRO summo, et, quod felicitatis nostrae summa fuit, Doctori nostro quondam fidelissimo, in acceptis referimus : Cui pro tam praeclara in humanitatis litteris institutione, vt et pro ceteris summis beneficiis palam immortales agimus gratias. Si qua autem huic desint exercitationi, supplebit aetas : et, si qua dicta sint iuueniliter, pro indole accipientur. Scribendum enim, vt ait Fabius t), pro facilitate. Forte, si Deus Optimus Maximus nobis otium illud, quod bonae litterae aliquo iure postulant, concesserit : elaboratiora ingenio cum orbe litterario communicabimus.

r) Virg. Georg. III, 5. s) ad Hom. Il. β. v. 269. p. 80. ubi docte de multis aliis verbis. t) I. O. L. XII, VI.

Ἐκαστος καὶ ὧς ἔλαβε χάρισμα.

CORO.

COROLLARIA THESISVM.

- I) Emphases piae, in concionibus sunt ferendae.
- II) Per ἀρχαῖς et ἑρμηνείας Col. II, 15. interpretes et Doctores legis sunt intelligendi.
- III) Puritas styli N. T. inepte ex Poetis graecis demonstratur.
- IV) Puritas plurimorum verborum et formarum loquendi N. T. ex graecis scriptoribus non euinci potest.
- V) Marshamus in Can. Chron. p. 597. male Euilmerodachum et Belsazerem unum eundemque esse statuit.
- VI) Apud Ouidium Met. VI, 77. pro : medioque e vulnere saxi
Exiluiffe fretum, legendum est : ferum.
- VII) Clericus A. C. P. II, S. II, c. IV. p. 412. inique pietatem Davidis in abrogatione εἰδωλολατρίας ponit.

PRAESES

CLARISSIMO PRAESTANTISSIMOQUE
DOM. CANDIDATO

S. P. D.

Magna me, Doctissime Dom. CANDIDATE, institutum tuum affecit voluptatis copia. Quum ad me primum accederes, statim bene de TE sentire coepi, quod mihi et ipse, et eruditio TVA, ab amico prisco, Dom. SCHVVEBELIO, Professore Norimbergensi, viro exquisitae eruditionis, cuius amorem et doctrinam iure meritoque iuxta magni facio, laudati estis. Post ubi ex TE accepi, TE sat diu in florentissima Academia Lipsiensi elegantioribus literis et scientiis operam dedisse, et ibi cum aliis Viris celeberrimos, eosque partim et meos olim Praeceptores, tum in primis, magnum illud nec solius siue Saxoniae siue Germaniae eruditionis et doctrinae decus, ERNESTI, assidue sectatum esse, animo quasi Lipsiam excess-

si, illique viros doctrinae gloria excellentissimos audire, ac b. fratrem me-
um, MAHIMILIANVM, et ipsum plures annos haud incommendatum incompa-
rabilis ERNESTI discipulum, uidere et conpellare, mihi visum fuit. TVA
Quidem praesentia me cito inde retraxit, et in rem praesentem reduxit,
sed ereptae uoluptatis iacturam noua uoluptate compensauit. Dum enim
TE apud nos dignitatem philosophicam praesare, mihi modeste aperit, et
de disputatione habenda sermo fit, cum mihi statim exhibes. Quae mihi
illico ipsa fronte sua mirum in modum placuit. Postquam uero TIBI Prae-
ses Comesque certaminis contigi, atque adeo disputationis TVAE per-
legendae officium mihi iniunctum est, ingenti laetitia completus sum, quod
TE argumentum disputationis TVAE tam digne disciplina Ernestiana tracta-
se intellexi. Inuasisi uero uerborum rerum grauitatem, et haud facilem
ueritatem egregia dictionis perspicuitate temperasti. Videbis, mihi cre-
de, hoc TVVM eruditionis TVAE specimen, in quo nihil a me mutatum,
nullum uocabulum transpositum est, sed quod totum, uti est, TVVM
est, non dumtaxat in hunc annum uicturum, et laude abundaturum esse.
TV itaque iis accensendus haud es, qui res uanas pulchris uerbis uestiunt,
aut rerum pondera inquinato tegumento inuoluunt, sed dictionis elegan-
tiam et rerum grauitatem egregie copulas. Neque dum ueteri Latio ue-
hementer addictus es, ei soli es addictus, sed et linguae Graecae, He-
braicae, aliarumque probe es peritus, et linguarum cognitionem ad recte
intelligendum et explicandum Codicem Sacrum laudabiliter adhibes.
Praeterea TE philosophiae, illius omnis solidae doctrinae parentis, prae-
ceptis eximie instructum demonstras, dum bono iudicio et incorrupta
critice adductus, quantum a praepiudicatis opinionibus, tantum a temeri-
tate, recedis. Quae uero alia uia reuoluitur ad laudem impetrandam, et
certior ad conspicuorum munerum honorem consequendum esse queat,
haud uideo. Gratulor itaque TIBI ex animo hoc monumentum patriae
eruditionis TVAE. Gratulor TIBI honores philosophicos, quibus pro-
pediem ornaberis, et qui a TE ipsi uicissim decus capient. Gratulor TIBI
meritum magnorum Virorum fauorem, qui eruditionem TVAM, multa
uirtute ornata, haud diu secum habitare sinent, sed mox usui communi
admoueant. Equidem uehementer gaudebo, si, quod TIBI impense a
summo Numine precor, breui rescinero, TE in amplo honoris et
fortunae munere constitutum de aliis publice bene mereri.

Vale.